

Aktivt jämställdhetsarbete i undervisningen

Skolforskningsinstitutets systematiska
forskningssammanställningar

Aktivt jämställdhetsarbete i undervisningen

PROJEKTGRUPP:

Ilana Manneh, fil.dr (projektledare)

Alf Sjöblom, fil.dr (biträdande projektledare)

Eva Bergman (informationsspecialist)

Catarina Melin (projektassistent)

Helena Hill, docent, Institutionen för kultur och lärande, Södertörns högskola (extern forskare)

Fredrik Zimmerman, lektor, Institutionen för pedagogiskt arbete, Högskolan i Borås (extern forskare)

EXTERNA GRANSKARE:

Linda Ekström, lektor, Institutionen för samhällsvetenskaper, Södertörns högskola

Mia Heikkilä, professor, Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet

Nicklas Johansson, legitimerad lärare i mellanstadiet, Lundenskolan, Skövde

Claes Juto, förstelärare, Bikupans högstadieskola, Lessebo

REDAKTÖR: Anna Hedman

ILLUSTRATIONER: Ása Jóhannsdóttir

OMSLAGSFOTO: Anna Hedman

GRAFISK FORM: Familjen Pangea och Skolforskningsinstitutet

TRYCK: Östertälje Tryckeri, 2024

ISBN: 978-91-988223-5-99 (PDF)

CITERA DENNA RAPPORT: Skolforskningsinstitutet. *Aktivt jämställdhetsarbete i undervisningen*. Systematisk forsknings-sammanställning 2024:01. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-988223-4-2.

©Skolforskningsinstitutet

www.skolfi.se

 Svanenmärkt trycksak, 3041 0342

Skolforskningsinstitutet verkar för att undervisningen i förskolan och skolan bedrivs på vetenskaplig grund. Det gör vi genom att

- sammanställa forskningsresultat
- fördela forskningsbidrag för praktknära forskning.

Förord

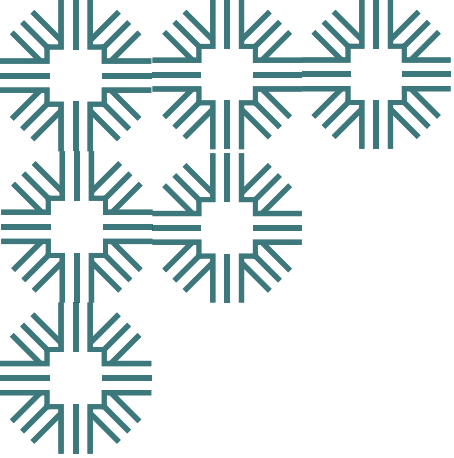
Forskning och myndighetsrapporter visar att dagens skola ännu inte är jämställd. Det resulterar bland annat i skillnader mellan flickor och pojkar vad gäller intresse, skolresultat och studie- och yrkesval samt vad gäller flickors och pojkars upplevelser av och engagemang i skolan. Dessa skillnader beror bland annat på normer kring kön, som präglar såväl skolan som samhället i stort. För att uppnå en mer jämställd utbildning behöver skolan arbeta med dessa utmaningar, inte minst inom undervisningen.

Mot denna bakgrund känns denna systematiska forskningssammanställning, *Aktivt jämställdhetsarbete i undervisningen*, angelägen. Den riktar sig främst till lärare i grundskolan och gymnasieskolan, men kan vara av nytta även för andra verksamma inom skolväsendet. Min förhoppning är att forskningssammanställningen ska bidra till att stärka jämställdhetsarbetet genom att bidra med ökad kunskap om olika sätt att utforma undervisning för att möta jämställdhetsutmaningarna i klassrummet. Tillsammans med reflektioner och analyser av den egna undervisningen, kan den även ge lärare ett underlag för kollegiala samtal i syfte att utveckla undervisningen.

Det krävs många olika personer och kompetenser för att göra en systematisk forskningssammanställning. Projektgruppen, ledd av projektledaren Ilana Manneh, har gjort ett stort arbete. Ett stort tack till de båda externa forskare som knutits till projektgruppen, Helena Hill och Fredrik Zimmerman, och som har deltagit i arbetet från ax till limpa: vid urval av studier, granskning, analys och syntesarbete samt författande. Tack också till Linda Ekström och Mia Heikkilä för granskning och värdefulla synpunkter på utkast till forskningssammanställningen. Forskarnas granskning är viktig för att säkerställa att den systematiska forskningssammanställningen håller en hög vetenskaplig kvalitet. Slutligen vill jag även tacka lärarna Nicklas Johansson och Claes Juto som ur sitt mottagarperspektiv gett kloka synpunkter på ett utkast till forskningssammanställningen, synpunkter viktiga för att säkerställa användbarheten i verksamheten.

Skolforskningsinstitutet, januari 2024

Eva Wallberg
Vikarierande direktör

Sammanfattning

Skolan har i uppdrag att främja jämställda möjligheter till lärande och utveckling. Forskning och myndighetsrapporter visar dock att jämställdhetsarbetet i undervisningen behöver stärkas. Denna systematiska översikt syftar till att sammanställa praktisknära skolforskning som lärare och andra verksamma i skolan kan använda i jämställdhetsarbetet i undervisningen.

Översiktens frågeställning är följande:

Hur kan undervisningen utformas för att bidra till att alla elever – oavsett könstillhörighet – får lika möjligheter och villkor för lärande och utveckling?

Översiktens resultat

Översiktens samlade resultat visar att ett aktivt och medvetet jämställdhetsarbete i konkreta undervisningssituationer kan bidra till flickors och pojkars lika möjligheter och villkor till lärande och utveckling. Resultaten redovisas i fyra teman med fokus på undervisningens utformning:

- Ge eleverna möjlighet att granska könsstereotyper.
- Vidga elevernas intressen och kunskaper.
- Stärka elevernas självbild och självförtroende.
- Skapa strukturer för elevernas arbetsprocess.

Ge eleverna möjlighet att granska könsstereotyper

Genom att låta eleverna granska stereotypa föreställningar om kön som finns bland annat i media och reklam, kan eleverna öka sin förståelse av hur dessa stereotyper påverkar deras och andras val av studier, yrken och intressen, nu och i framtiden. Studier som ingår i översikten lyfter fram undervisning med tonvikt på diskussioner i helklass och i mindre grupper, i form av exempelvis rollspel, och med hjälp av material som bilder, skönlitteratur, leksaker och andra verktyg.

En viktig slutsats som kan dras från studierna är att lärarens val av varierande material, som visar både stereotypa och icke-stereotypa föreställningar och som eleverna lätt kan relatera till, har positiv inverkan på elevernas möjligheter att prestera och utvecklas.

Vidga elevernas intressen och kunskaper

Översikten visar att undervisning som ger eleverna nya perspektiv på kunskaper om olika yrken och skolämnen, bidrar till att skapa lika möjligheter för flickor och pojkar att prestera och utvecklas. Genom att införa ett ämnesinnehåll eller ett upplägg som traditionellt inte ingår i undervisningen, stimuleras eleverna att upptäcka nya intressen. Översikten visar också på betydelsen av att vidga elevernas perspektiv gällande framtida studier och yrken, på ett sätt

som går utöver könsstereotypa val. En varierande fysisk lärmiljö bidrar också till att eleverna ska kunna ta till sig undervisningen och bli motiverade. Detta kan i sin tur minska skillnaderna mellan flickors och pojkars intresse, motivation och prestation, och deras framtida yrkesval.

Stärka elevernas självbild och självförtroende

En del av översiktens studier betonar vikten av att utmana eleverna till nya tankesätt vad gäller stereotypa föreställningar om kön, i relation till förmåga och kompetens. Undervisningen sker i form av samtal och övningar, där läraren använder olika frågor och budskap som utmanar dessa stereotyper. Läraren hjälper eleverna att förstå att förmåga och kompetens inte har med kön att göra, och att de kan bli bättre på ett ämne genom övning och ansträngning. Att ge eleverna ökat utrymme till inflytande vad gäller både innehåll och upplägg kan också bidra till att stärka elevernas självbild och självförtroende.

Studierna utgår från stereotypa föreställningar om kön i relation till förmåga och kompetens, föreställningar som har negativ inverkan på elevernas självbild och självförtroende. Det är därför viktigt att läraren ger stöd och förutsättningar för att stärka elevernas självbild. Läraren behöver dock vara tydlig i kommunikationen så att eleverna förstår att de kan förbättra sig i förhållande till sina egna förmågor, inte i jämförelse med andra elever.

Skapa strukturer för elevernas arbetsprocess

Genom att läraren strukturerar elevernas arbetsprocess och ger eleverna stöd så att de kan organisera sitt lärande, kan deras möjligheter att prestera och utvecklas på lika villkor öka. Eleverna blir mer medvetna om vad som krävs från dem för att uppnå målen, och de kan fokusera på arbetsuppgifterna. Detta har även betydelse för att motverka begränsande normer, exempelvis maskulinitetsnormer som hindrar pojkar från att prestera på samma nivå som flickor och som även påverkar flickorna negativt.

Aktivt jämställdhetsarbete i konkreta undervisningssituationer

Studierna som ingår i översikten visar att oavsett om undervisningen bygger på diskussioner, arbete med olika material eller ändrat ämnesinnehåll och upplägg, kan ett medvetet och genomtänkt jämställdhetsarbete i undervisningen främja alla elevers lärande.

Några slutsatser som kan dras från översikten visar betydelsen av ett aktivt jämställdhetsarbete där läraren

- reflekterar över sina egna föreställningar om kön och hur det påverkar undervisningen
- problematiserar och reflekterar över varför flickor och pojkar har olika intressen och hur stereotyper styr deras val och preferenser

- reflekterar över på vilket sätt eleverna får vara med och påverka undervisningen och om flickor och pojkar får lika mycket inflytande
- hjälper eleverna att organisera sitt lärande för att kunna prestera på lika villkor.

Urvalet av forskning

Denna systematiska översikt sammanställer resultat från 17 studier som har genomförts i olika länder. Studierna undersöker undervisning som syftar till att minska könsskillnader i intresse, motivation eller prestation i olika ämnen, eller utmanar stereotypa föreställningar om kön vad gäller intresse och studie- och yrkesval.

Flera av de ingående studierna är interventionsstudier som jämför olika sätt att utforma undervisningen. I dessa studier utvärderar forskarna elevernas kunskaper och förmågor, eller intresse och motivation, före och efter en viss typ av undervisning. Andra studier är kvalitativa och syftar till att ge en ökad förståelse av hur en viss typ av undervisning påverkar elevernas lärande och utveckling. Enstaka studier använder både kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder. Studierna är publicerade i referentgranskade vetenskapliga tidskrifter och har bedömts vara av god vetenskaplig kvalitet.

Innehåll

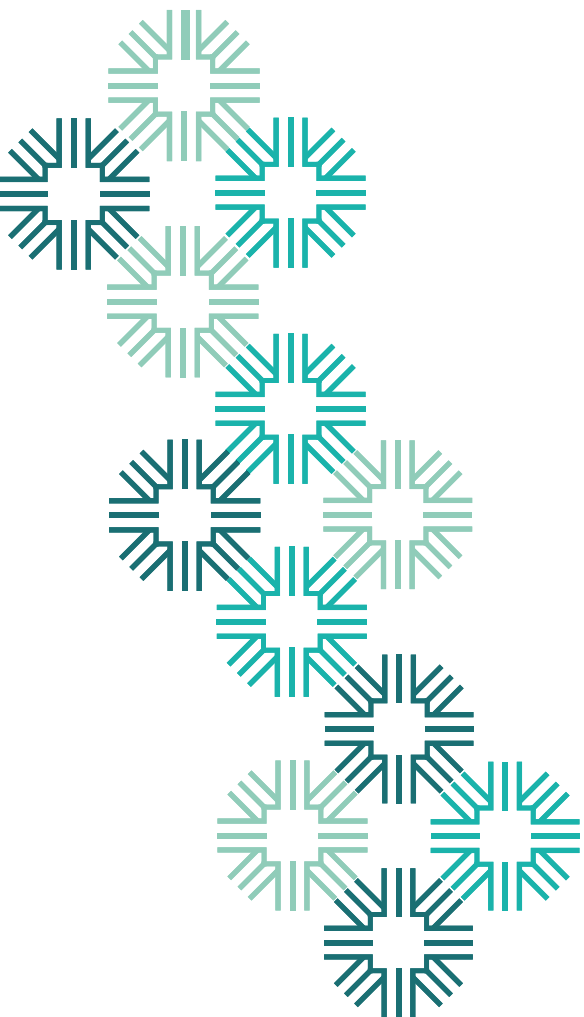
1. Varför en systematisk översikt om aktivt jämställdhetsarbete i undervisningen?	1
1.1 Skolans jämställdhetsuppdrag	2
1.2 Centrala begrepp och teorier	2
1.3 Kunskapsläget	3
1.3.1 Tidigare forskningssammanställningar	4
1.4 Syfte och frågeställning	5
1.5 Översiktens disposition	5
2. Om denna översikt	7
2.1 Litteratursökning och urval	7
2.2 Studier som ingår i översikten	9
2.2.1 Generella drag i studierna	10
2.2.2 Studiernas teoretiska bakgrund	10
2.2.3 Olika studiedesign	10
3. Resultat	13
3.1 Ge eleverna möjlighet att granska könsstereotyper	14
3.1.1 Elever får diskutera könsstereotyper i media och i vardagen	15
3.1.2 Elever får diskutera könsstereotypa sagor, objekt och intressen	18
3.1.3 Sammanfattande kommentarer avsnitt 3.1	22
3.2 Vidga elevernas intressen och kunskaper	23
3.2.1 Bredda och fördjupa förståelsen av ett ämnesinnehåll	24
3.2.2 Att skapa en varierad fysisk lärmiljö	27
3.2.3 Sammanfattande kommentarer avsnitt 3.2	28
3.3 Stärka elevernas självbild och självförtroende	28
3.3.1 Budskap och frågor för att stimulera elever till nya sätt att tänka	30
3.3.2 Ge utrymme för eleverna att få inflytande	32
3.3.3 Sammanfattande kommentarer avsnitt 3.3	34
3.4 Skapa strukturer för elevernas arbetsprocess	35
3.4.1 Sammanfattande kommentarer avsnitt 3.4	37
4. Diskussion och slutsatser	40
4.1 Att främja jämställdhet i konkreta undervisningssituationer	41
4.1.1 Utmana könsstereotyper	41
4.1.2 Öka flickors intresse eller pojkars resultat	42
4.3 Överförbarhet av studiernas resultat	43
4.4 Att använda resultaten	44
5. Metod och genomförande	46
5.1 Behovsinventering och förstudie	46
5.2 Syfte och frågeställning	46

5.2.1 Urvalskriterier	47
5.2.2 Val av inklusions- och exklusionskriterier	48
5.3 Litteratursökning	48
5.4 Relevans- och kvalitetsbedömning	49
5.5 Data- och resultatextraktion	50
5.6 Analys och syntes – sammanställning av resultat	51
Referenser	53
Tidigare utgivning	57

Bilagor (återfinns på webbplatsen www.skolfi.se)

Bilaga 1: Litteratursökning

Bilaga 2: Bedömningsstöd

1. Varför en systematisk översikt om aktivt jämställdhetsarbete i undervisningen?

Skolan har i uppdrag att arbeta aktivt och medvetet med att främja jämställdhet (Skolverket, 2022a, 2022b). Jämställdhet handlar om att flickor och pojkar, kvinnor och män, ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter till makt och inflytande, såväl socialt och ekonomiskt som politiskt (SOU 2015:86). Skolforskningsinstitutet ska sträva efter att bidra till en jämställd skola, i termer av exempelvis studieresultat, studieval och bemötande, där flickor och pojkar ges likvärdiga förutsättningar för utveckling och lärande.

Forskning och myndighetsrapporter visar dock att dagens skola inte är jämställd (Jämställdhetsmyndigheten, 2023; Keisu & Ahlström, 2020; Odenbring, 2014; Skolinspektionen, 2019, 2020). Det resulterar bland annat i skillnader på gruppnivå mellan flickor och pojkar vad gäller intresse, skolresultat och studie- och yrkesval (Brussino & McBrien, 2022; Skolinspektionen, 2019). Det finns även skillnader vad gäller flickors och pojkars upplevelser av och engagemang i skolan. Dessa skillnader beror bland annat på normer kring kön, som präglar såväl skolan som samhället i stort, påverkar elevernas möjligheter till lärande och utveckling (Zimmerman, 2018; Öhrn & Holm, 2014). För att uppnå en mer jämställd utbildning behöver skolan arbeta med dessa utmaningar. Det gäller bland annat inom undervisningen, vilket denna översikt fokuserar på.

Det finns en rad olika aspekter som har betydelse för elevers villkor och möjligheter i skolan, som till exempel klass, funktionalitet, etnisk härkomst och religion. I denna systematiska översikt tar vi dock utgångspunkt i uppdraget att arbeta för ökad jämställdhet i meningen lika möjligheter och villkor – oberoende av könstillhörighet. Vi har inte valt bort studier som

undersöker både kön och andra maktrelationer, om jämställdhet i undervisningen står i fokus i studien. Översikten redogör för forskning som studerar hur undervisningen kan utformas för att främja jämställdhet mellan könen så att eleverna kan utveckla kunskaper, förmågor och intressen på lika villkor.

1.1 Skolans jämställdhetsuppdrag

Jämställdhet är ett av de grundläggande demokratiska värdena som skolan ska förmedla, och skolan har med utgångspunkt i de jämställdhetspolitiska målen ett viktigt uppdrag i att främja jämställda möjligheter till livslångt lärande (Skolverket, 2022a, 2022b).

Särskilt viktiga frågor som detta delmål ska beröra är bland annat skillnader mellan flickor och pojkar beträffande skolresultat, intresse och motivation. Skolan ska synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, utveckling och studie- och yrkesval. Skolan ska också arbeta mot diskriminering och kränkande behandling kopplat till kön samt med frågor om normer kopplade till kön (Skolverket, 2022a; SOU 2015:86). En jämställd utbildning handlar om att skolan ska förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla elever – oavsett könstillhörighet.

Hur undervisningen utformas och vilka krav och förväntningar som ställs på eleverna är viktiga förutsättningar som bidrar till att forma deras tankar och föreställningar om vad som anses vara kvinnligt och manligt. Enligt läroplanerna för grundskolan, förskoleklassen, fritidshemmet (Lgr22) och gymnasieskolan (Gy11) ska eleverna få möjlighet att arbeta tillsammans och utveckla sina förmågor och intressen på lika villkor och utan att begränsas av föreställningar om vad som anses vara kvinnligt och manligt. Läroplanen betonar också att eleverna ska ges möjlighet att utveckla en förståelse för hur dessa föreställningar kan påverka studie- och yrkesval. Eleverna ska också ges möjlighet att reflektera kring könsroller och sexualitet och utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur de framställs i olika medier och sammanhang (Skolverket, 2022a, 2022b).

1.2 Centrala begrepp och teorier

I det här avsnittet lyfter vi fram begrepp och teoretiska perspektiv som är centrala i relation till jämställdhet, både i studierna som ingår i översikten, och i ett större sammanhang.

Forskning om jämställdhet och skola bedrivs inom flera discipliner och ämnesområden, där olika begrepp och teorier används. Inom dessa discipliner och ämnesområden är begreppen kön och genus centrala, samtidigt är dessa begrepp komplexa och omdiskuterade (Lundberg & Werner, 2016). Kön har vanligen refererat till det biologiska könet som ofta utgår från två kategorier, kvinna och man eller flicka och pojke. Genus är det socialt och kulturellt konstruerade könet, vilket innebär att det belyser de sociala och kulturella villkor som formar kvinnlighet och manlighet. Detta innebär att genus inte är något vi är eller har utan något vi gör – kvinnlighet och manlighet skapas och återskapas av samhället utifrån rådande normer (Butler, 1990).

Normer kring kön, alltså de normer som sätter ramar för hur vi ska vara och bete oss baserat på kön, påverkar vad vi tänker och gör. Vi associerar ofta vissa roller, yrken, intressen och egenskaper till kvinnlighet eller manlighet, där de manliga värderas högre och anses vara mer eftertraktade (Butler, 1990). Detta leder till skillnader mellan könen vad gäller makt, förutsättningar och möjligheter att forma samhället och sitt eget liv. Dessa normer påverkar även vad kvinnor och män väljer och inte väljer för roller eller yrken, vilket i sin tur bidrar till att förstärka ojämställda strukturer i samhället.

När man arbetar med jämställdhet bör utgångspunkten vara ”alltid kön, men aldrig bara kön”. Det innebär att det finns andra sociala faktorer som också spelar in och kan bidra till ojämställdhet mellan könen – gruppen kvinnor och gruppen män är inte enhetliga. För att förstå hur andra sociala kategorier samspekar använder forskare ofta ett intersektionellt perspektiv. Detta innebär att ta hänsyn till individens flerdimensionella identiteter och erfarenheter som kön, sexualitet, social klass och etnicitet, liksom hur individer tillskrivs olika relationer, kategoriseringar och identifikationer, för att synliggöra och förstå makt och ojämlikhet i olika sammanhang (Alinia & Berggren, 2023). Ett annat perspektiv som används av forskare är ett queerteoretiskt perspektiv, som handlar om att rikta blicken bort från det som betraktas som avvikande och i stället utmana heteronormativitet och normativa förväntningar kring kön och sexualitet (Ambjörnsson, 2018; Bromseth, 2010).

Att synliggöra och reflektera över hur stereotypa föreställningar om kön skapas och förstås är viktigt för att utmana och förändra könsmonster som begränsar individers möjligheter, handlingar och val (Lundberg & Werner, 2016). Genom att arbeta med dessa föreställningar kan man främja jämställdhet mellan könen.

1.3 Kunskapsläget

Statistiken om elevers skolresultat visar att flickor på gruppnivå presterar bättre i både grund- och gymnasieskolan. Märkbara skillnader finns exempelvis i läs- och skrivundervisningen, där pojkar har sämre resultat i läsning. Det är också färre pojkar än flickor som når gymnasiebehörighet och färre som fullföljer en gymnasieutbildning (Jämställdhetsmyndigheten, 2023; Skolinspektionen, 2019; SKL, 2019; Åhslund, 2018). En förklaring till detta kan vara en anti-pluggkultur, som handlar om att skolarbete och ansträngning ses som en feminin handling. Genom att ta avstånd från studier visar pojkar sin maskulinitet och riskerar därmed inte att förlora status eller bli retade (Jonsson, 2014). En annan förklaring utgår också från normer kring maskulinitet, men bygger på att pojkar skäms om de visar sig dåliga eller misslyckas med uppgifter. Detta leder till att pojkar som har svårt i skolan utvecklar strategier för att undvika uppgifter som de tror att de kommer att misslyckas med. Enligt denna förklaring behöver pojkar ett pedagogiskt stöd för att komma ifrån detta agerande och kunna prestera bättre (Åhslund, 2018).

Normer kring kön påverkar inte bara flickors och pojkars möjligheter att lyckas i skolan utan också deras syn på sig själva (Keisu & Ahlström, 2020; Zimmerman, 2018; Öhrn & Holm, 2014). Olika könsnormer förstärks genom att lärare – medvetet eller omedvetet – bemöter

flickor och pojkar på olika sätt och har olika krav och förväntningar på dem (Eliasson & Sørensen, 2019; Martinsson & Reimers, 2014). I undervisningen låter exempelvis lärare pojkar ta plats i större utsträckning än flickor, samtidigt som pojkarna tillåts vara mindre ansvarstagande. Detta kan få negativa konsekvenser för pojkars skolprestationer men även för flickors motivation och möjligheter till deltagande och inflytande (Eliasson m.fl., 2016; Harrop & Swinson, 2011; Skolinspektionen, 2019). Könsnormer upprätthålls och förstärks exempelvis i ämnet idrott och hälsa där undervisningen ofta utformas med fokus på aktiviteter som i stor utsträckning gynnar pojkar som grupp, vilket leder till minskat intresse och motivation hos flickor (Fagrell m.fl., 2012; Kastrup & Kleindienst-Cachay, 2016).

Även elevers val av utbildning är könsbundna. Inom naturvetenskaps- och teknikutbildningar är flickor underrepresenterade medan pojkar är underrepresenterade inom omsorgsutbildningar (Jämställdhetsmyndigheten, 2022, 2023; Skolinspektionen, 2019; Skolverket, 2021). Inom yrken råder också en segregering, även om att den har minskat något under de senaste tio åren. Kvinnor arbetar ofta inom vård och omsorg medan män är i majoritet inom teknik och naturvetenskap (SOU 2015:86). De könsbundna utbildningsvalen antas hänga samman med de stereotypa normer, föreställningar och förväntningar relaterade till kön som finns i skolan, men även i hemmet och det övergripande samhället (Jämställdhetsmyndigheten, 2022). Enligt Skolinspektionen sker sällan ett tydligt och målinriktat arbete för att vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval (Jämställdhetsmyndigheten, 2022; Skolinspektionen, 2019).

Även i myndighetsrapporter framgår att undervisningen i liten utsträckning utgår från ett uttalat jämställdhetsperspektiv. Lärare låter eleverna diskutera jämställdhetsfrågor i undervisningen, men det sker sporadiskt och i enstaka ämnen (Jämställdhetsmyndigheten, 2023; Skolinspektionen, 2020). Undervisningen fokuserar ofta på att förklara vad jämställdhet är och i vilken utsträckning samhället är och har varit jämställt, snarare än att främja jämlika och jämställda relationer mellan eleverna (Schmauch, 2023 i Jämställdhetsmyndigheten, 2023).

1.3.1 Tidigare forskningssammanställningar

Flera nationella och internationella forskningsöversikter som har sammanställt forskning som rör jämställdhet i skolan handlar om bakomliggande faktorer som kan förklara skillnader mellan flickor och pojkar, när det gäller intressen, motivation, prestationer och utbildningsval. Det finns exempelvis forskningsöversikter som har studerat skillnader mellan flickor och pojkar vad gäller intresse för matematik och teknik, med avseende på hur sociokulturella och kontextuella faktorer bidrar till skillnaderna (Sultan m.fl., 2019; Wang m.fl., 2020). Jämställdhetsmyndigheten (2022) lyfter i sin forskningssammanställning fram samhällliga, organisatoriska och individuella faktorer som upprätthåller och förstärker könsskillnader i utbildningsvalen. Översikter med fokus på idrott och hälsa och på de naturvetenskapliga ämnena har sammanställt studier om effekter av interventioner som syftade till att öka flickors intresse, motivation och prestation (Happe m.fl., 2021; Owen m.fl., 2017; Prieto-Rodriguez m.fl., 2020). Musikämnet har uppmärksamrats i en forskningsöversikt som belyser hur elever

uppfattar musikinstrument, om de är kvinnliga eller manliga (Wych, 2012). I några internationella översikter har även resultat från studier om könsuppdelad undervisning sammanställts (Pahlke m.fl., 2014; Robinson m.fl., 2021).

Nyström (2009) har sammanställt nordisk forskning om genus och jämställdhet i skola och utbildning mellan 2005 och 2009. I översikten framgår att forskningen har fokuserat på skolpolitiska och fackliga frågor, skillnader i skolprestationer och utbildningsval och hur dessa skillnader kan tolkas och förstås samt heteronorm, rasism och sexism. Åhslund (2018) har gjort en sammanställning av hur nordisk forskning studerat pojkars underprestationer och vilka faktorer som kan påverka detta, som exempelvis sociala förhållanden, maktstrukturer och krav som ställs på pojkar i skolan och i klassrummet.

Det finns således inte någon tidigare systematisk översikt som har sammanställt praktisknära skolforskning om hur undervisningen kan utformas för att skapa förutsättningar för lika möjligheter för flickors och pojkars lärande och utveckling, och därmed främja jämställdheten.

1.4 Syfte och frågeställning

Mot bakgrund av skolans jämställdhetsuppdrag och vad forskningen och myndighetsrapporter lyfter fram har vi sett att det finns ett behov av att stärka jämställdhetsarbetet i undervisningen. Specifikt handlar det om hur jämställdhet beaktas i utformningen och genomförandet av undervisningen. I denna systematiska översikt är syftet att sammanställa praktisknära skolforskning om hur undervisningen kan utformas för att främja jämställdhet mellan könen. Förhoppningen är att forskningen kan visa på möjligheter för lärare att aktivt och medvetet främja jämställdhet i undervisningen. Översikten avser också att stimulera lärare till att diskutera och reflektera över utmaningar i sin praktik.

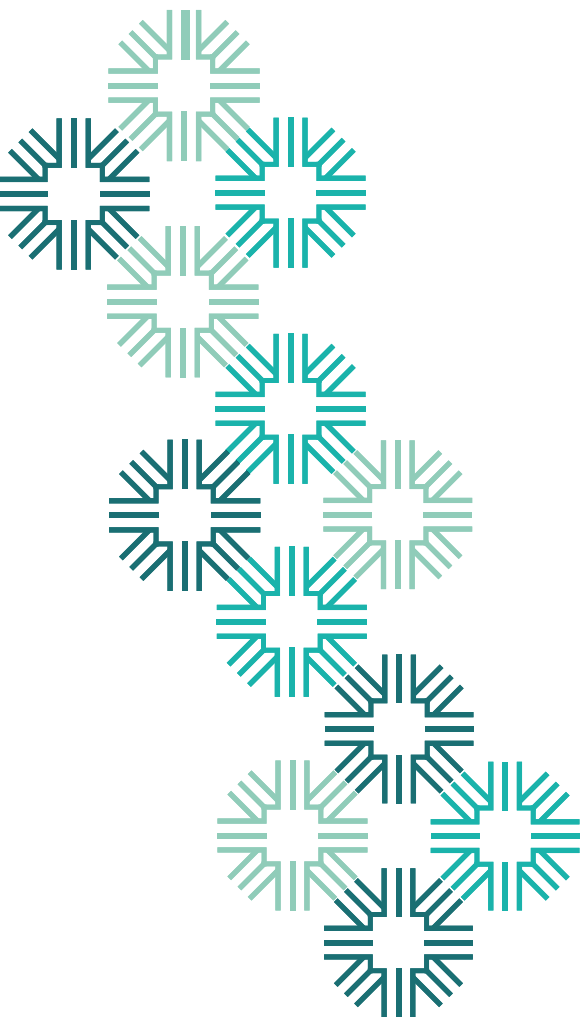
Översikten utgår från följande frågeställning:

Hur kan undervisningen utformas för att bidra till att alla elever – oavsett könstillhörighet – får lika möjligheter och villkor för lärande och utveckling?

1.5 Översiktens disposition

I kapitel 2 Om denna översikt redogör vi för litteratursökning och urval av forskning, och beskriver generella drag i studierna som ingår i översikten. I kapitel 3 presenterar vi översiktens resultat. I kapitel 4 diskuterar vi resultaten i relation till praktiken, med fokus på hur undervisningen kan utformas och genomföras, och hur de kan bidra till elevers utveckling och lärande. I kapitel 5 finns en detaljerad beskrivning av metod och genomförande av översikten. På Skolforskningsinstitutets webbplats www.skolfi.se finns de bilagor som hör till översikten: 1. Litteratursökning och 2. Bedömningsstöd.

2. Om denna översikt

I det här kapitlet redovisar vi resultatet av litteratursökningen och tillvägagångssätt i urvalsprocessen. Vi presenterar också studierna som ingår i översikten i termer av karaktär och teoretiska utgångspunkter.

2.1 Litteratursökning och urval

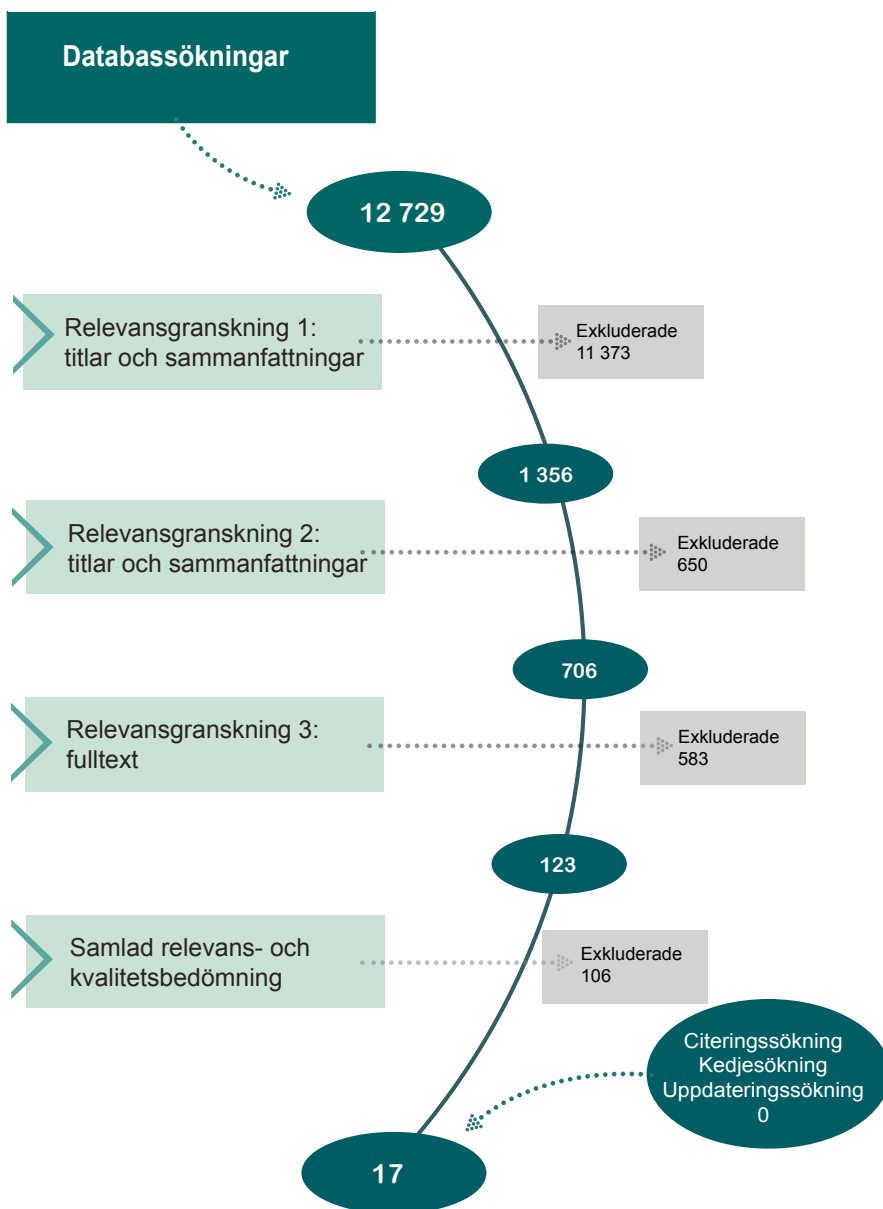
En bred litteratursökning gjordes i nationella och internationella vetenskapliga databaser med nyckelord och begrepp som skola, undervisning och elev i kombination med begrepp som flicka, pojke, kön, genus och jämställdhet. Vi har valt tidsperioden år 2000 och framåt, eftersom avsikten har varit att göra en sammanställning av aktuell forskning inom området. Sökningarna genererade 12 729 studier. Figur 1 illustrerar resultatet av litteratursökningarna och urvalet av forskning.

En systematisk urvalsprocess gjordes utifrån kriterier och avgränsningar som projektgruppen ställt upp för att kunna ge svar på översiktens frågeställning:

- Syftet med studien är att undersöka undervisning som syftar till att främja jämställdhet i termer av att minska könsskillnader i intresse, motivation och studieresultat, eller att motverka könsmönster.
- Det finns en tydlig beskrivning av utformningen av undervisningen kring ett visst innehåll och det framgår vad eleverna eller lärare gör.
- Det beskrivs på vilket sätt undervisningens utformning påverkar eleverna, vad gäller bland annat intresse, motivation eller studieresultat.
- Studien är genomförd i den ordinarie skolundervisningen, i grundskolan eller gymnasieskolan, i en kontext där flickor och pojkar undervisas tillsammans.

I valet av urvalskriterium har den svenska skolkontexten varit avgörande. Om det som framkommer i studien avsevärt skiljer sig från den svenska skolkontexten har den tagits bort. Det kan handla om att forskarna har studerat ett innehåll som inte kan relateras till det som står i svenska läroplaner och kursplaner.

FIGUR 1. Flödesschema

I relevansgranskningen framkom att det finns många studier som undersöker hur könskillnader skapas i skola och klassrum och hur maktrelationer uppstår, liksom studier om undervisning där ojämlikhet granskas. Det visade sig dock finnas mycket färre studier som även studerar hur undervisningen kan utformas för att öka jämställdhet mellan könen. Studier som har ett uttalat fokus på mobbning, våld och rasism ingår inte i översikten eftersom det är ett stort och komplext område som behöver ett eget fokus. Vi har dock inte tagit bort studier som handlar om dessa faktorer, om det finns ett syfte att utveckla undervisningen för att främja jämställdhet.

Relevans- och kvalitetsgranskningar i förhållande till de uppställda kriterierna resulterade i ett slutgiltigt urval om 17 studier. De inkluderade studierna undersöker olika sätt att utforma undervisningen för att stärka jämställdhetsarbetet i konkreta undervisningssituationer. En utförlig beskrivning av litteratursökning, urvalskriterier och urvalsprocessen finns i kapitel 5 Metod och genomförande.

2.2 Studier som ingår i översikten

De 17 empiriska studier som ingår i översikten är publicerade mellan 2009 och 2021. Flertalet är genomförda i OECD-länderna USA, Sverige, Australien, Norge, Spanien, Storbritannien och Sydkorea, även en studie från Sydafrika har tagits med.

TABELL 1. Geografisk fördelning av studierna

LAND	ANTAL STUDIER
USA	8
Sverige	3
Australien	1
Norge	1
Spanien	1
Storbritannien	1
Sydkorea	1
Sydafrika	1

En studie är genomförd i gymnasieskolan, övriga är jämnt fördelade mellan grundskolans olika stadier. Vissa studier är mer ämnesspecifika, bland annat med fokus på idrott och hälsa, språk eller naturvetenskapliga ämnen, medan andra studier är mer ämnesövergripande. Studierna skiljer sig åt vad gäller såväl forskningsmetoder som insatsernas storlek, och under hur lång tid de har pågått.

De ingående studiernas kontext skiljer sig åt. Länder har olika förutsättningar och utgångspunkter, både vad gäller styrdokument och deras betoning på jämställdhet, och skillnader i resultat mellan flickor och pojkar. Det ser även olika ut vad gäller kultur och normer i relation till jämställdhet. Även andra aspekter kan skilja länderna åt och ha betydelse för analysen. Vi

tror dock att översikten kan inspirera lärare till att reflektera över sin praktik i relation till jämställdhetsarbetet i undervisningen.

2.2.1 Generella drag i studierna

I det första steget i analysen identifierades två generella drag i studierna: 1) att minska könsskillnader vad gäller intresse, motivation eller prestation, och 2) att utmana stereotypa föreställningar om kön. Studier som fokuserar på att minska könsskillnader i intresse, motivation eller prestation utgår oftast från ett specifikt skolämne där det finns en skillnad mellan flickor och pojkar. Studier som fokuserar på att utmana könsstereotyper tar sin utgångspunkt i att könsskillnader skapas och upprätthålls av stereotypa normer i skolan och i samhället.

2.2.2 Studiernas teoretiska bakgrund

I flera av studierna som ingår i översikten används begreppen kön, på engelska sex, och genus, på engelska gender, som synonymer. De använder definitioner av kön som kan liknas vid det juridiska könet. Utgångspunkten och syftet för dessa studier är huvudsakligen att minska skillnader mellan flickors och pojkars intressen, motivation eller skolresultat.

Ett antal studier utgår från sociokulturella perspektiv på lärande. I dessa perspektiv ses lärandet som en process som sker i interaktion med andra i gemensamma aktiviteter (se exempelvis Säljö, 2000; Wertsch, 1991). Vidare sker den sociala kommunikationen med hjälp av olika redskap som språk, digitala verktyg och andra konkreta material som bilder och böcker. I studierna handlar det bland annat om att studera språkkommunikation, innehåll eller könsnormer. Andra studier utgår inte från någon uttalad lärandeteori, utan utgår enbart från genusteoretiska perspektiv som Connells teori om hegemonisk maskulinitet (Connell, 2000), Butlers genusteori (Butler, 1990) eller ett queerteoretiskt perspektiv på kön och sexualitet (bland annat Butler, 1990) för att analysera sitt material. Ett queerteoretiskt perspektiv nämns i enstaka studier som ingår i översikten, men används sällan eller aldrig i analys av data eller i resultatredovisningen.

De flesta studier utgår från flickor och pojkar som homogena grupper, även om enstaka studier lyfter till exempel pojkar med olika etniska och socioekonomiska bakgrunder. Inga studier diskuterar andra könsidentiteter än flicka och pojke.

2.2.3 Olika studiedesign

Urvalet omfattar studier som bedömts att besvara översiktens frågeställning utifrån de ramar som satts upp och de avgränsningarna som har gjorts. En utgångspunkt för den här översikten har varit att inkludera studier som bygger på olika forskningsmetoder, som observationer, intervjuer eller enkäter. I översikten gjordes alltså ingen avgränsning vad gäller datainsamlingsmetoder eller analysmetoder.

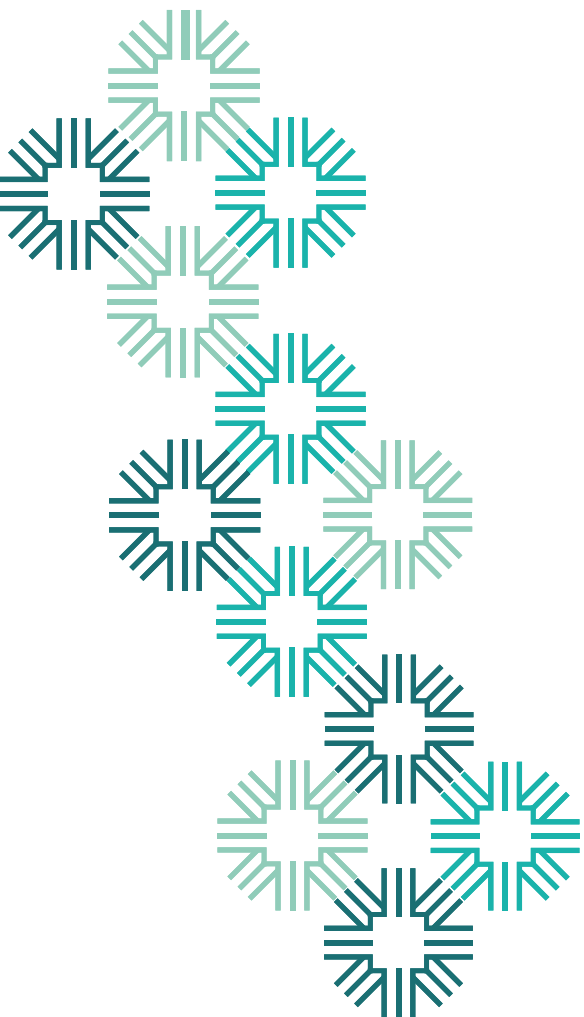
Flera av de ingående studierna är kvantitativa studier (interventionsstudier) som jämför olika sätt att utforma undervisningen och utvärderar elevers kunskaper och förmågor, eller

intresse och motivation, före och efter en viss typ av undervisning. I många av dessa studier fördelades eleverna slumpmässigt till interventionsgrupp respektive kontrollgrupp. Studierna varierar i omfattning, vad gäller antalet deltagande elever och hur lång tid interventionen pågick.

I andra studier har forskarna varit intresserade av att beskriva den specifika kontexten av undervisningen för att få ökad förståelse av hur en viss typ av undervisning påverkar elevernas lärande och utveckling. Enstaka studier använder både kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder.

I översikten har vi gjort en tematisk analys av resultaten och har således inte vägt samman resultaten från interventionsstudierna kvantitativt. Vi ser att olika forskningsmetoder kan ge olika typer av svar som belyser olika perspektiv på det som studeras, och kan komplettera varandra. För en diskussion om olika ansatser inom praktisknära skolforskning rekommenderar vi Skolforskningsinstitutets rapport *Hur ska man veta vad forskningen säger?* (2020).

3. Resultat

Detta kapitel bygger på resultat från de ingående studierna för att ge svar på frågeställningen:

Hur kan undervisningen utformas för att bidra till att alla elever – oavsett könstillhörighet – får lika möjligheter och villkor för lärande och utveckling?

Efter en tematisk analys av de ingående studierna framkom att resultaten kan delas upp i fyra övergripande teman baserat på studiernas syfte:

- Ge eleverna möjlighet att granska könsstereotyper.
- Vidga elevernas intressen och kunskaper.
- Stärka elevernas självbild och självförtroende.
- Skapa strukturer för elevernas arbetsprocess.

De fyra temana är inte strikt åtskilda och överlappar delvis varandra, men har något olika fokus. Att ge eleverna möjlighet att granska könsstereotyper handlar om att erbjuda elever undervisningssituationer där de kan diskutera och kritiskt granska stereotypa föreställningar om kön. Att vidga elevernas intressen och kunskaper handlar om att bidra med nya perspektiv. Eleverna kan få en ny syn på intressen som de redan har och bli mottagliga för nya intressen, men det handlar också om att vidga deras perspektiv gällande framtida studier och yrken, på ett sätt som går utöver könsstereotypa val. Att stärka elevernas självbild och självförtroende görs bland annat genom att utmana eller stärka elevernas tankesätt vad gäller förmåga och kompetens, relaterat till könsstereotyper. Att skapa strukturer för elevernas arbetsprocess handlar om att skapa ett strukturerat upplägg och ge konkreta mål. Det handlar även om att lära eleverna att organisera sitt lärande med hjälp av studietekniker. Varje tema avslutas med sammanfattande kommentarer om vad vi i vår analys har sett att lärare behöver tänka på vad gäller jämställdhetsfrämjande arbete i undervisningen, i enlighet med studierna.

3.1 Ge eleverna möjlighet att granska könsstereotyper

Det första temat visar att undervisning som utformas för att ge eleverna möjlighet att granska och utmana stereotypa föreställningar om kön som finns i elevernas vardag – hem, vänner, skola, aktiviteter, men även samhället i stort – kan leda till att eleverna får lika möjligheter att prestera och utvecklas, utan att begränsas av könsstereotyper. I undervisningen deltar eleverna i diskussioner där de granskar stereotypa föreställningar om kön som finns i bland annat media och böcker. Det handlar om könsstereotypa föreställningar kopplade till intressen, yrken och känslor, samt makt och sexualitet. Diskussionerna sker i mindre grupper och i helklass, med stöd av läraren.

TABELL 2. Studier som ingår i första temat

STUDIE	ÅLDER/ ÄMNE	UTFORMNING	FORSKNINGSDESIGN
Bateman & Coetzee (2018), Sydafrika <i>Dramatizing gender: Exploring gender constructs through drama-based strategies</i>	15–16 år. Ämnes- övergripande.	Diskussioner med inslag av drama.	Kvalitativ etnografisk studie. Observationer och elevloggar. En klass, 14 flickor och 6 pojkar, totalt 20 elever.
Brinkman m.fl. (2011), USA <i>Teaching children fairness: Decreasing gender prejudice among children</i>	10–13 år. Ämnes- övergripande.	Läsning av skönlitteratur och diskussioner om stereotyper och orättvisor relaterade till kön.	Mixed methods-design. Kvantitativa data: för- och eftertest. Kvalitativa data: fokusgrupper. 66 flickor och 55 pojkar. 4 klasser i interventionsgrupp (ig). 2 klasser i kontrollgrupp (kg).
Fridolfsson m.fl. (2019), Sverige <i>Gymnasieelevers användning av normkritik och naturvetenskap för att granska frågor om sexualitet och kön</i>	Gymnasieelever. Naturvetenskap.	Normkritik och naturvetenskap.	Kvalitativ studie. Data i form av texter. Sju klasser, fyra i kursen Biologi 2 och tre i kursen Naturkunskap 1b.
Leonardi & Staley (2021), USA <i>Cultivating a queer mindset: how one elementary school teacher is rattling common sense</i>	6–7 år (first grade). Ämnes- övergripande.	Läsning av skönlitteratur och diskussioner relaterade till heteronormativitet.	Fallstudie. Klassrumsobservationer samt intervjuer med läraren. En klass och deras lärare.

Puchner m.fl. (2015), USA <i>Critical media literacy and gender: Teaching middle school students about gender stereotypes and occupations</i>	12–14 år. Ämnes- övergripande.	Diskussioner om könsstereotyper som finns i reklam och media.	Experimentell studie. Enkät och intervjuer. 5 klasser i ig (66 flickor och 65 pojkar, totalt 131 elever), 5 klasser i kg (60 flickor och 73 pojkar, totalt 133 elever).
--	--------------------------------------	---	---

Spinner m.fl. (2021), Storbritannien <i>A school-based intervention to reduce gender-stereotyping</i>	6–10 år. Ämnes- övergripande.	Aktiviteter som sortering av olika objekt och diskussioner om könsstereotyper relaterade till intressen och yrken.	Experimentell studie med ig och kg. För- och eftertest. 192 elever från två skolor. Skola 1 utgjorde ig, och skola 2 kg.
--	-------------------------------------	--	--

3.1.1 Elever får diskutera könsstereotyper i media och i vardagen

I studien av Puchner och kollegor (2015) fick elever i åldern 12–14 år granska könsstereotyper i media. Syftet var att öka elevernas förståelse av hur stereotypa föreställningar om kvinnor och män skapas och upprätthålls av medier, och hur de påverkar individens val och möjligheter.

Interventionsgrupperna deltog i undervisning som syftar till att utveckla elevernas förståelse att kritiskt granska stereotypa könsmonster i medier, medan kontrollgruppen hade ordinarie undervisning. Som en avslutande uppgift arbetade eleverna i grupper för att göra en reklamvideo som utmanar stereotypa föreställningar om kön. För att utvärdera undervisningen fick eleverna svara på en enkät före och efter interventionen, som bland annat innehöll frågor om könsstereotypa budskap i media vad gäller intressen och yrken. Intervjuer genomfördes också med några av de yngre eleverna före och efter interventionen, för att ta reda på hur eleverna upplevde undervisningen.

I undervisningen visade läraren eleverna provokativa reklamskyltar och reklamfilmer och bad dem att i grupp diskutera frågor relaterade till sexism och budskap i media. Eleverna granskade exempelvis två reklamskyltar för ryggsäckar, en som riktas till flickor med budskapet ”lätt som en fjäder, tuff som en lång division” och en som riktas till pojkar: ”superlätt, tuff superhjälte”. Eleverna tittade också på två reklamfilmer för dammsugare, en med flera stereotypa budskap om kön, och en med kontrastereotypa budskap om kön. Eleverna gjorde sedan egna reklamfilmer där de fick ge förslag på kontrastereotypa budskap.

Resultaten visar att eleverna lärde sig att identifiera dolda och sexistiska budskap i reklam, även sådana som forskarna själva inte hade märkt. Både flickor och pojkar uppmärksammade att kvinnor och män framställs på olika sätt och att kvinnor oftast skildras negativt i media. Eleverna intervjuades innan de deltog i aktiviteterna om vilka budskap reklamen ger, och eleven Anna berättade om budskapet i en reklam för olika leksaker för flickor respektive pojkar: ”Jag tror att det är bra för yngre barn så att de [föräldrarna] vet vad barnet gillar” (Puchner m.fl., 2015, s. 29). Citatet visar enligt forskarna att Anna inte reagerar på de könsstereotypa budskap som reklamen förmedlar. Under den andra intervjun var Annas svar annorlunda. Hon identifierade könsstereotyper i reklamen där flickor och pojkar tillskrivs olika egenskaper:

Tja, jag ska säga att det här är väldigt stereotypt. De har gjort så att en pojke ritat galna monster och utomjordingar och sånt, men de fick flickan här att göra blommor och vackra regnbågar. Men vissa tjejer gillar program med utomjordingar ... och då visar de inte att pojken gillar blommor och de visar inte att tjejer gillar knasiga saker ... Så de borde ha sagt att både flickor och pojkar älskar knasiga och vackra saker, det skulle göra det mindre stereotypt.
(Puchner m.fl., 2015, s. 29)

Citatet visar att Anna genom undervisningen fick en ökad förståelse för könsstereotyper och att hon kunde ge förslag på en mindre stereotyp formulering. Hon reflekterade även över hur budskapen som media förmedlar är dolda eller svåra att urskilja:

När du verkligen går in i detalj är det som att: ”Åh, jag såg inte ens meddelandet, det var ett budskap djupt där inne, du kunde inte ens se det”, och jag liksom ”Åh, jag såg inte ens.” Det är som en kod typ, som de inte ens vill att folk ska se ...

(Puchner m.fl., 2015, s. 30)

Forskarna resonerar om att en ökad förståelse för hur media förmedlar stereotypa budskap om kön och hur de påverkar individens val och möjligheter, är ett viktigt steg mot att på sikt kunna motstå och motverka sådana budskap.

I studien av Bateman och Coetzee (2018) fick elever i åldern 15–16 år diskutera och genom rollspel granska stereotypa föreställningar om kön i media. Syftet var att stimulera till kritiskt ifrågasättande av makt, maktrelationer och sexualitet, samt att kunna förstå andras positioner och sätta sig in i olika personers situation.

Under den första lektionen fick eleverna diskutera bilder från media och därefter reflektera skriftligt i sina dagböcker. Under den andra lektionen introducerades eleverna till rollspel och olika maktrelationer. De fick bland annat rita bilder som visar maktrelationer mellan två individer, en med och en utan makt, och därefter diskutera och reflektera över dessa bilder. De fick även diskutera möjligheter att förändra maktpositionerna och hur man kan förstå en situation utifrån olika perspektiv. Eleverna spelade upp en scen i par där de intog olika positioner och improviserade fram en handling. Ett exempel var en situation med en kvinna och en man, och vem som skulle ta barnet till skolan nästa dag. De spelade också upp en konfrontation mellan en pojke och hans pappa efter att pappan fått veta att sonen var homosexuell.

Resultaten visar att i diskussionerna om könsstereotyper i media utgick eleverna från en binär förståelse av kön, typiskt kvinnliga och manliga roller och använde kön och genus som synonymer, på engelska sex och gender. Eleverna beskrev exempelvis kvinnan som känslig och feminin och mannen som fysiskt stark. Forskarna fann att de flesta flickorna visade en medvetenhet om könsstereotyper genom att exempelvis skriva: ”Jag är en kvinna, det står så i mitt födelsebevis, men det står inte något om typiska kvinnor” i sina dagböcker, men de identifierade sig likväl med stereotyper om hur kvinnor och män är och beter sig. Forskarna

påpekar att genom dagboksanteckningarna kunde eleverna reflektera över sina egna föreställningar, och sätta dem i relation till klassrumsdiskussionerna. Forskarna drar slutsatsen att denna självreflexivitet, det vill säga att kunna stå utanför sitt eget tänkande, reflektera över och återknyta till det, kan öka elevernas metakognition och förmågan att kritiskt granska könsstereotyper.

Resultaten från rollspelet där eleverna spelade upp en situation med en man och en kvinna, visar att mycket av dialogen om vem som skulle ta barnet till skolan blev symboliskt för en maktkamp som involverar vem som tar ansvar för hemmet respektive arbetet. Elevernas reaktioner tyder enligt forskarna på en ökad medvetenhet om stereotypa föreställningar och förväntningar kopplade till kön, och att förväntningarna upprätthålls av sociala normer som vem som ansvarar för barnen eller om man avviker från heteronormen.

En slutsats som forskarna drar är att elever genom att delta i rollspel kan lära sig att känna igen, förstå och utforska problem relaterade till hur kön, makt och sexualitet konstrueras. Att spela upp påhittade scenarier kan ge elever möjlighet att förhandla sina egna föreställningar, genom att fundera över de föreställningar som rollfigurens har.

Eftersom studien genomfördes under en begränsad tid påpekar forskarna att de inte kunde lyfta fram detaljer och nyanser som framkom i dagböckerna och diskussionerna, vilket de hade önskat. De anser dock att de utifrån resultaten från lektionerna kunde dra dessa slutsatser.

I studien av Fridolfsson och kollegor (2019) fick gymnasieelever granska och skriftligt diskutera stereotyper kring kön och sexualitet. Undervisningen handlade om naturvetenskapliga perspektiv på sexualitet och innefattade diskussioner om heteronormativitet.

Syftet med studien var att undersöka hur normer kring kön och sexualitet utmanas och befästs, och att visa att undervisningen har haft en uttalad avsikt att synliggöra heteronormen. I undervisningen lyfte läraren fram den biologiska variationen som finns när det gäller kön, men diskuterade även normer och stereotypa föreställningar kring kön och sexualitet. Eleverna fick själva välja och formulera en fråga eller ett påstående rörande kön och sexualitet, som de skulle granska och skriva en text om det.

I studien framkommer att de flesta eleverna valde att granska frågor som rörde skillnader mellan kvinnor och män, medan några elever valde frågor om sexuell läggning, konstruktion av kön och könsidentitet. Forskarna påpekar att genom att eleverna formulerade egna frågor kunde de utveckla en förmåga att granska frågor kring kön och sexualitet utifrån sina erfarenheter. Analysen av elevernas texter resulterade i tre teman: 1) naturvetenskap kan utmana normer och myter, 2) naturvetenskap ger inte alltid enkla svar, och 3) normer begränsar och får konsekvenser.

Resultaten visar att eleverna genom att utforska frågor och kritiskt granska dem kunde utmana stereotypa föreställningar om kön och sexualitet, med hjälp av naturvetenskap. Forskarna påpekar dock att användning av naturvetenskapliga belägg för att utmana könsstereotyper kan leda till att naturvetenskapen uppfattas som att den ger sanna svar, vilket kan befästa normer om vad som är rätt och fel gällande kön och sexualitet. I följande citat ser vi hur en elev resonerar kring könstillhörighet med hjälp av naturvetenskap:

Elev: Det (homosexualitet) förekommer hos andra varelser i naturen och påverkar inte heller naturens reproduktion negativt. I själva verket är det faktiskt påvisat att homosexuella relationer kan vara fördelaktigt i stället. Dessa fakta kan användas om man vill bemöta ett påstående som ser ut att förlita sig på vetenskap.

(Fridolfsson m.fl., 2019, s. 38)

Citatet visar enligt forskarna hur en biologisk förklaring, där man jämför med andra djur, uppfattas som sanning. Att vilja berättiga homosexualitet med hjälp av naturvetenskap kan således förstärka homosexualitet som något avvikande från normen, alltså heteronormen.

Eleverna kunde också förhålla sig kritiskt till enkla svar på komplexa frågor gällande kön och sexualitet. Vi ser exempel på detta i ett citat där en elev resonerar kring sambandet mellan variationen i en specifik gen och manlig homosexualitet:

Elev: Det underströks dock att det var mer komplicerat än tidigare befarat och att flera andra gener troligen spelade in för en individs sexuella läggning.

(Fridolfsson m.fl., 2019, s. 38)

Citaten visar att eleven har fått insikt i att naturvetenskap inte alltid ger enkla svar på frågor om kön och sexualitet. I elevernas texter framgick också att naturvetenskap inte ger hela förklaringen, utan att normer spelar in.

Resultaten visar att eleverna blivit medvetna om heteronormens negativa konsekvenser i form av diskriminering och trakasserier, och att de kunde resonera och utmana heteronormen genom vetenskapliga förklaringar. Eleverna fick enligt forskarna möjlighet att utveckla kritiskt tänkande, empati och kompetens att utforska egna frågor gällande kön och sexualitet. Kanske möjligheten att ställa och undersöka den här typen av frågor bidragit till en ökad handlingskompetens i fråga om att argumentera för människors lika värde och rättigheter. Forskarna påpekar att trots att elevernas fick en ökad medvetenhet om konsekvenserna av heteronormen, så bidrar deras texter till att upprätthålla det som avviker från normen som icke önskvärt, då normbrott framställs som något riskfyllt.

3.1.2 Elever får diskutera könsstereotypa sagor, objekt och intressen

Några studier visar hur diskussioner kring stereotypa föreställningar och orättvisor relaterade till kön kan föras i samband med läsning av skönlitteratur och att eleverna får undersöka och sortera olika objekt, som leksaker och verktyg. Det ser vi exempelvis i studien av Brinkman och kollegor (2011), där elever i åldern 10–13 år diskuterade hur media, familj och kamrater påverkar deras uppfattningar och beteenden relaterade till könsfördomar och orättvisa. Syftet med studien var att undersöka om elever uppvisar mindre könsstereotypt beteende i klassrummet efter att ha deltagit i riktade undervisningsaktiviteter. Eleverna fördelades slumpmässigt i fyra interventionsgrupper och två kontrollgrupper, som hade ordinarie undervisning. Eleverna

och lärarna i både interventions- och kontrollgrupper fick svara på enkätfrågor före och efter undervisningsperioden. Eleverna i interventionsgrupperna deltog också i fokusgrupper för att forskarna skulle ta reda på hur de upplevde undervisningen.

Eleverna i interventionsgrupperna deltog i en aktivitet om ”bilder i våra hjärnor”, där läraren läste en berättelse utan att använda personliga pronomen för att inte ge information om karaktärernas kön. Därefter bad läraren eleverna att beskriva karaktärerna, inklusive deras kön, och hur de förställde sig dessa karaktärer. Eleverna diskuterade i helklass om deras föreställningar kring kön var stereotypa och om de kunde komma på exempel som utmanar dessa föreställningar. Eleverna kategoriserade också olika objekt som leksaker och sportredskap i två lådor, en blå och en rosa, och undersökte sedan kategoriseringen närmare. Läraren uppmuntrade eleverna att reflektera kring sina föreställningar om vad som är kvinnligt eller manligt och hur kvinnor och män framställs i media. Eleverna deltog även i en annan aktivitet som kallades inom/utanför ramarna, på engelska inside/outside the box, där de fick leta i olika tidningar för att hitta bilder som är könsstereotypa (inom ramarna) och bilder som utmanar könsstereotyper (utanför ramarna).

Resultat från eftertestet visar att eleverna i interventionsgrupperna rapporterade att de upplevde mindre könsfördomsfulla attityder och beteende från sina klasskamrater. Lärarna rapporterade också färre könsfördomsfulla beteenden hos de eleverna. En förklaring kan enligt forskarna vara att möjligheten att diskutera könsfördomar som finns inom skolmiljön uppmuntrar eleverna att känna igen sådana fördomar och att de kan hjälpa varandra att inte påverkas av dem. Att eleverna upplevde att deras beteenden påverkade andra kan också ha bidragit till att de bestämde sig för att i mindre utsträckning agera könsfördomsfullt.

Resultaten från fokusgrupperna visar att elevernas erfarenheter av könsfördomar kunde kategoriseras i tre olika typer av exkludering:

- Institutionaliserade fördomar inom skolmiljö.
- Uteslutning från gemenskapen.
- Förväntningar att bete sig enligt könsstereotyper.

Eleverna kunde sätta ord på vad könsfördomar är och dela med sig av sina erfarenheter av orättvisor på grund av kön. Eleverna kunde också utmana sina föreställningar om hur flickor och pojkar uppfattas, vilka saker och aktiviteter de bör vara intresserade av och vilka personlighetsdrag som de bör uppvisa. Eleverna uttryckte att de inte behövde vara på ett visst sätt för att de var flickor eller pojkar, och att de kunde ha olika intressen, oavsett kön. På frågan om vad de har lärt sig så svarade två elever:

- Pojke: Pojkar kan leka med dockor om de vill lära sig att vara en bra pappa eller något.
- Flicka: Flickor kan spela fotboll och pojkar kan hålla på med cheerleading, eller så kan de göra samma saker.

(Brinkman m.fl., 2011, s. 73–74)

FIGUR 2. Ge eleverna möjlighet att granska könsstereotyper

Elever diskuterar och utmanar könsstereotyper tillsammans.

Enligt forskarna kan elever som i skolan diskuterar sina erfarenheter av att bli orättvist bemötta på grund av sitt kön, med större sannolikhet uppmärksamma liknande erfarenheter i framtiden. Några elever tyckte dock även efter interventionen att olika karaktärsdrag stämmer in på kvinnor respektive män, som att flickor är mer känsliga än pojkar. Forskarna betonar vikten av att rikta in sig på eleverna som aktiva agenter för förändring, snarare än bara uppmuntra lärare att påverka klassrumsmiljön.

Studien av Leonardi och Staley (2021) visar hur diskussioner ger elever, i detta fall i åldern 6–7 år, möjlighet att reflektera över och utmana könsstereotyper. Studien fokuserar på vad läraren gör för att uppmana eleverna till nya sätt att tänka kring heteronormativitet. Forskarna följer en klass för att undersöka lärarens arbete med att problematisera och utmana den heteronormativitet som tas för given. Undervisningen gick ut på att läraren läste olika berättelser för eleverna och engagerade dem i diskussioner om stereotypa föreställningar om kön. Fokus var på vilka frågor läraren ställer och hur läraren svarar på elevernas reflektioner.

Först lät läraren eleverna gissa vad en bok som hon introducerar handlar om och hur de tror att karaktärerna i boken är. Därefter fick klassen diskutera varför de gissade som de gjorde och läraren utmanade eleverna att tänka på nya sätt. Under en lektion introducerade läraren en bok om ”riktiga cowboys” för att utmana stereotypa föreställningar om vilken typ av person en cowboy är. Hon bad eleverna att beskriva och gissa hur en riktig cowboy beter sig. Under nästa lektion läste läraren boken, som beskriver att cowboys känner sig ensamma, gråter och saknar sina familjer när de är borta. Under läsningen försökte läraren stanna upp på ställen där hon

tyckte att boken visade ett annat perspektiv än vad eleverna hade tänkt sig, och ställde frågor. Detta illustreras i följande samtalsutdrag:

- Läraren: Riktiga cowboys vill ha fred. De vill inte ha panikartad flykt där boskapen skräms och dundrar över marken och försvinner i dammstormar ... Men ibland blir det så ... En del av boskapen och hundarna hittas aldrig. Och cowboys tänker på dem då och då när allt annat på prärien är tyst. Riktiga cowboys gråter.
- Elev: Det får mig att gråta!
- Läraren: Hm. Det är sorgligt, eller hur? Förvånar det dig? Så vänner, vi ska stanna här igen. Är det möjligt att ni har ändrat ert sätt att tänka?
- (Leonardi & Staley, 2021, s. 18)

Samtalsutdraget visar hur läraren hjälper eleverna att lägga märke till hur deras tänkande fungerar och inse att när de vet mer kan de välja att ändra sitt sätt att tänka. I en intervju förklarade läraren att hennes avsikt med frågorna var att eleverna skulle bli förvånade och att de skulle märka att de blev det. Läraren försökte också synliggöra var det som eleverna tror sig veta kommer ifrån:

- Läraren: Så ibland när vi förutsäger saker, antar vi något som är baserat på vad vi vet ... från tv, våra föräldrar, böcker, kompisar .... och en del av det där är sant och en del är inte sant.
- (Leonardi & Staley, 2021, s. 29)

Läraren riktade elevernas uppmärksamhet till deras egna tankar och var deras föreställningar kunde komma ifrån, och att det de tror sig veta kan vara fel.

Utöver att ifrågasätta heteronormativitet och andra normer relaterade till kön genom att erbjuda eleverna olika representationer av karaktärer i böcker, uppmanade läraren eleverna att tänka annorlunda och att lägga märke till när deras tankar och föreställningar kunde vara på väg att ändras. Forskarna belyser att lärarens mål var att stödja eleverna i att undersöka sitt tänkande så att själva processen skulle bli verktyget som skulle hjälpa dem att på egen hand kritiskt granska och utmana stereotypa föreställningar om kön.

I studien av Spinner och kollegor (2021) granskade elever i olika årskurser (6–10 år) stereotypa föreställningar om kön genom att kategorisera och utforska känslor, intressen och aktiviteter, utifrån vad som traditionellt sett brukar vara kvinnligt och manligt. Eleverna fördelades till interventionsgrupper där eleverna deltog i olika aktiviteter som att se en film, kategorisera objekt och diskutera i grupp- och helklass, och till kontrollgrupper som inte deltog i dessa aktiviteter. Eleverna svarade på enkätfrågor, före och efter att de hade deltagit i interventionen.

De yngsta eleverna deltog i en aktivitet där de först tittade på en film om en flicka som visar olika känslor såsom lycka, sorg, ilska och rädsla. Därefter diskuterade de i helklass de olika känslorna och att flickor och pojkar upplever samma känslor. Eleverna fick först i par och sedan i grupp diskutera olika känslor i relation till sina egna erfarenheter. De äldre ele-

verna hänvisades till en lista med olika känslor för att identifiera känslor kopplade till kvinnor respektive män i olika bilder. Även de fick först i par, och sedan i grupp, diskutera känslor som upplevs av både kvinnor och män, flickor och pojkar. Eleverna kategoriserade olika objekt, intressen och yrken utifrån kön. Läraren ledde sedan en diskussion i helklass om huruvida elevernas kategorisering följer stereotypa könsmonster och bad eleverna att jämföra med varandra. Eleverna utforskade varandras aktiviteter och intressen och gav exempel på personer som gillar saker som inte är typiskt kvinnliga eller manliga, som exempelvis manliga balettdansare.

Resultaten från enkäten visar att flickorna som deltog i undervisningen upplevde mer likheter med pojkarna, jämfört med flickorna i kontrollgruppen. Forskarna poängterar dock att pojkarna i interventionsgruppen inte upplevde samma höga grad av likheter med flickorna. I båda grupperna upplevde flickorna könsnormerna som mer orättvisa än pojkarna. Både flickorna och pojkarna i interventionsgruppen angav i högre utsträckning att de kunde välja mellan ett större antal yrken, både maskulina och feminina, än eleverna i kontrollgruppen. Ett problematiskt inslag i den här typen av interventioner är enligt forskarna att de oavsiktligt kan förstärka elevernas stereotypa föreställningar om kön, genom att göra dem mer framträdande.

Forskarna drar slutsatsen att genom att fokusera på skillnader inom könen, och på hur flickor och pojkar liknar varandra, är det möjligt att förändra elevernas föreställningar om kön och skapa mer flexibla attityder till bland annat lek och yrkespreferenser. Resultaten bör förstås i relation till studiens kontext, där elevernas uppfattningar om kön reflekterar de sociala och kulturella värderingar i det samhället de lever i.

3.1.3 Sammanfattande kommentarer avsnitt 3.1

Studierna visar att genom att lärare låter elever diskutera och granska stereotypa föreställningar om kön som finns i bland annat media, utvecklar eleverna en förståelse av hur dessa stereotyper påverkar deras och andras val av studier, yrken och intressen. Med hjälp av material som reklamfilmer, bilder, leksaker och andra verktyg stimulerar läraren eleverna att identifiera och diskutera stereotypa föreställningar om hur kvinnor och män, flickor och pojkar är, ser ut eller gör. Eleverna får också dela med sig av sina egna erfarenheter. Även lärare behöver reflektera över sina egna föreställningar om kön och hur de kan påverka undervisningen.

Utifrån studiernas resultat är det viktigt att lärare planerar och genomför undervisningen med utgångspunkt i ett medvetet val av material för att synliggöra och diskutera stereotypa föreställningar om kön, i helklass och i mindre grupper. För att lära eleverna att förhålla sig kritiskt till könsstereotyper är det viktigt att läraren väljer varierande material som reklambilder och skönlitteratur som visar både stereotypa och icke-stereotypa föreställningar. Det är också viktigt att eleverna lätt kan relatera till materialet.

3.2 Vidga elevernas intressen och kunskaper

Studierna som ingår i det andra temat undersöker olika sätt att stimulera eleverna till att vidga sina intressen och kunskaper utan att begränsas av stereotypa föreställningar om kön. Det handlar om att skapa lika möjligheter för eleverna att pröva och upptäcka nya erfarenheter, som går utöver vad flickor respektive pojkar traditionellt sett väljer eller förväntas välja, med avseende på skolämnen, intressen och yrken.

TABELL 3. Studier som ingår i andra temat

STUDIE	ÅLDER/ ÄMNE	UTFORMNING	FORSKNINGSDESIGN
Carrier (2009), USA <i>Environmental education in the schoolyard: Learning styles and gender</i>	9–11 år (fourth och fifth grade). Naturvetenskap.	Naturvetenskapliga experiment i utomhusmiljö.	Kvantitativ kvasiexperimentell studie. För- och eftertest för att mäta kunskaper och attityder. 109 elever, fyra klasser. Två interventionsgrupper (ig) på skolgården och två kontrollgrupper (kg) i klassrummet.
Guadalupe & Curtner-Smith (2019), USA <i>'It's nice to have choices:' influence of purposefully negotiating the curriculum on the students in one mixed-gender middle school class and their teacher</i>	12–13 år. Idrott och hälsa.	Förhandla undervisningsinnehåll och upplägg gällande mål, genomförande och bedömning.	Kvalitativ studie. Observationer och intervjuer. En klass med 45 elever (18 pojkar och 25 flickor) och deras lärare.
Jackson m.fl. (2021), USA <i>Increasing gender diversity in engineering using soft robotics</i>	14–15 år (ninth grade). Teknik.	Mjuk robotik: bygga robotar från mjuka material.	Experimentell studie. För- och eftertest. 361 elever i 22 klasser: 15 deltog i mjuk robotik och 7 i hård robotik.
Walseth m.fl. (2018), Norge <i>Meaningful experiences in PE for all students: an activist research approach</i>	15 år (10th grade, high school). Idrott och hälsa.	Undervisning med inslag av elevinflytande i val av aktiviteter med kroppsmedvetenhet som tema.	Kvalitativ studie. Observationer, intervjuer och elevloggar. En klass med 27 elever (13 flickor och 14 pojkar).
Ward m.fl. (2015), Australien <i>Using engineering activities to engage middle school students in physics and biology</i>	11–12 år. Naturvetenskap.	Ingenjörssaktiviteter som integrerar biologi- och fysikämnet.	Kvantitativ experimentell studie. För- och eftertest. 57 elever från två skolor.

Young m.fl. (2021), USA <i>Closing the gender gap in reading with readers theater</i>	7–8 år (second grade). Språk.	Lästeater – undervisning med inslag av drama.	Mixed methods-design. Kvantitativa data: test av läskun- nighet, ordförråd, avkodning och läsförståelse. Kvalitativa data: enkät. Kvantitativ fas: 7 klasser (3 ig och 4 kg), totalt 145 elever. Kvalitativ fas: 140 elever.
--	----------------------------------	---	---

3.2.1 Bredda och fördjupa förståelsen av ett ämnesinnehåll

I studierna ser vi exempel på undervisningssituationer där eleverna får nya perspektiv på vad ett skolämne innefattar. I studien av Jackson och kollegor (2021) syftade undervisningen i teknik till att ge en bredare syn på ett ämnesinnehåll genom att införa mjuk robotik för att designa och bygga robotar från mjuka material, i stället för hård robotik som baseras på traditionella hårda material som metall och trä. Syftet var att öka elevernas, framför allt flickornas, intresse för och motivation i teknikämnet. Studien är genomförd i 22 klasser i årskurs 9 i teknikämnet. 15 klasser deltog i mjuk robotik, där de fick i uppgift att skapa robotar med hjälp av mjukt material och 7 klasser deltog i hård robotik, där de fick skapa robotar med hjälp av traditionella hårda material som metall och trä. Studien undersökte effekten av undervisningen på flickors och pojkars intresse, teknisk självförmåga samt förmåga att använda och laborera med teknisk utrustning. Eleverna deltog i en enkätundersökning där de fick svara på frågor som handlar om intresse, motivation och självförmåga.

Eleverna i mjukrobotikgrupperna fick designa och bygga en modell av en gripare som kunde ta och placera föremål. För hårdrobotikgrupperna var uppgiften att plocka och placera block genom att styra systemet med hjälp av hydrauliska sprutor (genom att använda vätska) medan mjukrobotikgruppen flyttade andra typer av föremål med hjälp av en handpump (genom att använda luft).

Resultaten från elevenkäten visar att självförmågan och tron på den egna tekniska kompetensen och på att kunna hantera teknisk utrustning var högre för både flickorna och pojkarna som deltog i undervisning med mjuk robotik. Ett tydligt framträdande resultat var att flickors teknikintresse ökade i den gruppen, och att både flickors och pojkars självförmåga ökade. Att använda och laborera med utrustningen bidrog enligt forskarna till ökat intresse och självförtroende hos flickorna. Till skillnad från traditionella material som används i hård robotik, och som redan är stereotypiserade av eleverna, byggdes de mjuka robotarna från grunden av okonventionella material. Enligt forskarna möjliggjorde det att flickor och pojkar kunde delta på lika villkor. Forskarna drar slutsatsen att genom att bredda innehållet i teknikämnet får elever syn på en rad nya idéer och material, och kan bryta ner stereotyper och missuppfattningar kopplade till ämnet.

Undervisning som gör kopplingar mellan olika ämnen kan också visa på möjligheter att vidga elevernas perspektiv på ämnena och vidga deras intressen. I studien av Ward och kollegor (2015) fick 11–12-åriga elever designa olika modeller för att se kopplingen mellan biologi- och fysikämnet, och bredda sina kunskaper om biologi- och fysikrelaterade studier och yrken där deras kön är underrepresenterat. De fick skapa olika modeller, exempelvis en modell av örat för att förstå ljud och andra relaterade fysikbegrepp av det mänskliga hörselsystemet, och en robotarm för att introducera eleverna till biomedicinsk teknologi.

Ett förtest visade att de flesta eleverna hade begränsad kunskap om kopplingen mellan biologi och fysik när de skulle identifiera likheter och skillnader mellan ämnena. Generellt uttryckte eleverna att biologi har med levande organismer att göra och fysik har med icke-levande organismer att göra.

Från både enkätsvaren och teckningar som eleverna ritade och beskrev, framgick att de var engagerade i aktiviteterna. Resultaten vid eftertestet visar att eleverna kunde beskriva och diskutera disciplinerna mer utförligt, exempelvis hur hörsel fungerar och hur muskler fungerar och hur vi rör oss. Eleverna utvecklade också kunskap om olika yrken där biologi och fysik hänger ihop. En uppgift var att rita en person som använder biologi och fysik i sitt arbete, vilket ledde till att eleverna fick möjlighet att engagera sig i icke-könsstereotypa föreställningar om olika yrken inom biologi och fysik. De kunde också göra kopplingar mellan olika yrken och naturvetenskap, till exempel genom att sångare har fysikkunskaper och idrottslärare har biologikunskaper. Enkätsvaren visar att pojkarnas preferenser gällande biologi- och fysikrelaterade yrken förändrades mindre jämfört med flickornas, vars intresse för ingenjörsyrken ökade markant. Forskarna påpekar att interventionen, som utfördes under en kort period, bör ses som ett första steg i att engagera elever i liknande aktiviteter under längre perioder, för att få långsiktiga hållbara resultat.

I studien av Guadalupe och Curtner-Smith (2020) vidgas elevernas perspektiv på ämnesinnehållet i idrott och hälsa genom att de får föreslå och pröva nya former för att vara fysiskt aktiva och prata om hälsa. Fokus i studien ligger på att beskriva förhandlingsprocessen för elevernas och lärares interaktioner, tankar och handlingar och hur processen påverkar flickorna respektive pojkarna.

I undervisningen fick 12–13-åriga elever förhandla planeringen av undervisningen genom att tillsammans med läraren diskutera och komma överens om mål, innehåll och bedömning i undervisningen. Läraren lät inte eleverna fatta alla beslut, utan gav dem utrymme att diskutera, lyssnade, gav respons och noterade deras preferenser.

- Läraren: Hur känner ni alla inför att kunna fatta vissa beslut i vår klass?
 Maritza: Jag tror att vi kan göra det så länge vi försöker komma överens.
 Läraren: Kom ihåg att förväntningarna på att uppfylla lärandemålen fortfarande kvarstår och vi kommer att prata om olika sätt att förhandla och se till att alla kan komma med synpunkter.
 Zoe: Låter spännande; det är skönt att ha valmöjligheter.

(Guadalupe & Curtner-Smith, 2020, s. 910)

Först introducerade läraren regler för deltagande, särskilt om hur de skulle förhandla och samarbeta i grupperna. Läraren guidade eleverna med en rad frågor som var utformade för att skapa en gemensam förståelse av de enskilda lektionernas specifika mål, de ämnesövergripande målen samt innehåll och bedömning. Eleverna deltog därefter i olika fysiska aktiviteter som de kom överens om, till exempel crossfit, ultimate frisbee, hinderbanor och fitness. Eleverna fick själva förhandla om upplägget gällande de olika momenten.

Forskarna beskriver förhandlingsprocessen och hur läraren hjälpte eleverna att på olika sätt samarbeta i aktiviteterna genom att lösa konflikter som uppstod. Läraren gav förslag på ändringar eller satte stopp för elevernas planer, när dessa inte stämde överens med undervisningsmålen. Resultaten från observationerna visar att genom att förhandla innehåll och upplägg förbättrades elevernas idrottsupplevelse. Det gällde särskilt flickor och pojkar som hade varit mindre benägna att delta i undervisningen. Från elevintervjuerna framgick att eleverna upplevde att de fick makt och handlingsfrihet genom att ge förslag och fatta beslut om vad de skulle göra, och hur undervisningen skulle gå till. Detta ökade i sin tur elevernas upplevelse av meningsfullhet och glädje. Relationerna mellan flickorna och pojkarna förbättrades successivt från att flera av de dominanta pojkarna inte var beredda att överväga andra typer av aktiviteter än de traditionella, till att vara mer öppna för att pröva något nytt. Det framkom också att läraren upplevde undervisningen som en utmaning. Dels handlade det om att få en grupp dominanta pojkar att förstå att idrott är mer än bara sport, dels oroade sig läraren för att tappa kontrollen över undervisningen och inte uppnå de övergripande läroplansmålen. Forskarna lyfter fram att läraren lyckades förverkliga viktiga affektiva mål när det gäller att förbättra elevernas självförtroende, samarbete och entusiasm för ämnet.

Walseth och kollegor (2018) visar i sin studie att när elever, särskilt flickor, får möjlighet att pröva nya aktiviteter ökar deras känsla av att undervisningen i idrott och hälsa är meningsfull. I undervisningen deltog de 15-åriga eleverna i olika aktiviteter som de var med och planerade, och de fick kritiskt granska rådande kroppsideal i sociala medier.

Planeringen av undervisningen utgick från vad eleverna tyckte var bäst respektive sämst med idrotten, atmosfären och aktiviteter de gillade eller ogillade. De fick också beskriva sin ideala idrottsundervisning. Innehållet i undervisningen utvidgades sedan för att inkludera aktiviteter som yoga, parkour och klättring. I en intervju fick eleverna svara på frågor om vad undervisningen hade bidragit med, och i följande citat berättar eleven Sara:

Jag vet inte ... kan vara att jag inte borde ha en negativ inställning till ett ämne, för innan gillande jag inte idrott. För tidigare hade vi bara bollspel, och jag är inte så intresserad av bollspel. Men nu när vi har sett andra aspekter av ämnet, då har jag förstått att idrott kan vara kul.

(Walseth m.fl., 2018, s. 245)

Citatet visar att ett större utbud av aktiviteter, utöver de traditionella, fick eleven att bli mer positivt inställd och motiverad att delta i idrott. Att bredda elevernas förståelse för vad idrott kan vara kan alltså enligt forskarna bidra till meningsfulla upplevelser i idrott. Forskarna lyfter

fram vikten av lärarens roll i undervisningen, och att om läraren intar en passiv roll kan det få en negativ inverkan på flickors upplevelser av att undervisningen är meningsfull.

I språkundervisning undersökte Young och kollegor (2021) hur en bredare syn på språkförmåga, där kommunikativ förmåga ingår, har betydelse för elevernas, särskilt pojkarnas, läsförmåga och motivation till att läsa. Kommunikativ förmåga förutsätter såväl kunskap om grammatik och ord och uttal som förmågan att läsa, lyssna och samspela med andra i olika sociala sammanhang. Elever i sju klasser i årskurs 2 delades in i tre interventionsgrupper som arbetade med lästeater, och fyra kontrollgrupper.

Undervisningen i lästeater, som är inspirerad av pedagogiskt drama, gick ut på att eleverna i små grupper fick öva på en text i form av en teaterpjäs. De fick läsa sina repliker flera gånger och bekanta sig med texten, vilket ledde till att de successivt fick ökat läsflyt och bättre uttal. Under läsningen identifierade eleverna svåra ord samt ord och formuleringar som väckte deras intresse, och som de diskuterade för att få en bättre förståelse av texten.

Både flickorna och pojkarna i interventionsgrupperna ökade sin läsförmåga jämfört med kontrollgrupperna som hade traditionell språkundervisning. Pojkarna som arbetade med lästeater förbättrade sitt ordförråd, ordavkodning och läsförståelse i högre grad än flickorna i samma grupp. En möjlig förklaring är enligt forskarna att flickorna, som tyckte att deras läskunskaper i allmänhet redan var goda, inte kände samma behov av att öva på texten och att engagera sig fullt ut som pojkarna, vilket kan ha påverkat resultaten. Pojkarna uttryckte att undervisningens lekfulla och icke-traditionella karaktär, och att de fick läsa högt och hade mer tid för att läsa, bidrog till att förbättra deras läsförmåga och öka deras motivation att läsa. Att uppträda inför andra ökade också pojkarnas motivation. Undervisningen ökade också pojkarnas medvetenhet om att det går att förbättra sin läsförmåga, och därmed sitt självförtroende.

3.2.2 Att skapa en varierad fysisk lärmiljö

Att skapa en varierad fysisk lärmiljö är ett annat sätt att skapa förutsättningar för lika möjligheter för flickor och pojkar att engagera sig, bli mer intresserade och ta till sig undervisningen. Det ser vi exempelvis i Carrier (2009) studie om undervisning i naturvetenskap, där 9–11-åriga elever fick göra olika experiment i utomhusmiljö.

Syftet var att öka elevernas, särskilt pojkarnas, intresse för och kunskap i miljö- och hållbarhetsfrågor. Forskarna utgick från de skillnader som finns mellan flickor och pojkar vad gäller attityder och beteende gällande miljö och hållbarhetsfrågor, där pojkar anses vara mindre intresserade av och medvetna om miljöfrågor än flickor.

Interventionsgruppen deltog i aktiviteter i utomhusmiljön och gjorde experiment inom temat ”jord”. Eleverna fick använda verktyg som träpinnar och förstoringsglas, för att samla jordprover från skolgården. Därefter fick de observera och klassificera komponenterna i jordproverna utifrån bland annat färg och storlek. Kontrollgruppen undervisades i klassrummet där de läste, tittade på bilder och diskuterade olika jordtyper. Både undervisningen i utomhusmiljön och i klassrummet utgick från tydliga undervisningsmål vad gäller miljökunskaper och begrepp.

Forskarna undersökte effekten av undervisningen i utomhusmiljön och i klassrummet på flickors och pojkars miljökunskaper, attityder och beteenden relaterade till miljöfrågor genom en enkätundersökning. Svaren från enkäterna visar att pojkarna i interventionsgruppen fick betydligt bättre poäng än de i kontrollgruppen för alla variabler. Både flickorna och pojkarna i utomhusundervisningen ökade sina kunskaper och förändrade sina attityder och beteenden gällande miljöfrågor, dock hade pojkarna förändrat sina attityder och beteenden mer än flickorna. Pojkarna kände sig även mer bekväma och engagerade i att experimentera i utomhusmiljön jämfört med flickorna i samma grupp. Det kan jämföras med klassrumsundervisningen, där pojkarna kände sig mindre bekväma än flickorna. Resultaten visar att aktiviteter i utomhusmiljön erbjuder goda möjligheter för alla elever att ta till sig kunskaper och förändra attityder, med potentiellt större fördel för pojkar.

3.2.3 Sammanfattande kommentarer avsnitt 3.2

Studierna visar att genom att vidga elevernas syn på vilket innehåll som kan ingå i ett skolämne och bredda deras kunskaper om olika yrken och skolämnena, bidrar undervisningen till att skapa lika möjligheter för flickor och pojkar att prestera och utvecklas. Detta kan i sin tur minska skillnaderna mellan flickors och pojkars intresse, motivation och prestation, och deras framtida yrkesval.

Studierna visar att det är viktigt att läraren reflekterar över innehållet i undervisningen, särskilt om och hur innehållet erbjuder flickor och pojkar samma möjligheter att engagera sig och prestera. Det är också viktigt att tänka på om ett visst ämnesinnehåll eller utformning av det innehållet gynnar både flickor och pojkar eller enbart det ena könet. Vi ser dock i studierna att även om innehållet är utformat för att särskilt stödja flickor eller pojkar, kan resultatet bli att elevgruppen som helhet vidgar sitt intresse för olika ämnen.

Vi ser också betydelsen av att lärare problematiserar och reflekterar över varför flickor och pojkar har olika intressen, och hur stereotypa föreställningar kring kön styr deras val och preferenser.

3.3 Stärka elevernas självbild och självförtroende

Det tredje temat handlar om att stödja flickor och pojkar att tro på sin egen förmåga och kompetens, utan att begränsas av stereotypa föreställningar om kön. Att stärka elevernas självförtroende kan ha en positiv inverkan på deras lärande och utveckling. Undervisningen som studeras sker i form av samtal och övningar för att stärka elevernas självförtroende, och ger större utrymme till inflytande vad gäller både innehåll och upplägg.

TABELL 4. Studier som ingår i tredje temat

STUDIE	ÅLDER/ ÄMNE	UTFORMNING	FORSKNINGSDESIGN
Goyer m.fl. (2019), USA <i>Targeted identity-safety interventions cause lasting reductions in discipline citations among negatively stereotyped boys</i>	12–14 år (seventh och eighth grade). Ämnesövergripande.	Eleverna fick läsa och diskutera texter som tidigare elever skrev om sina upplevelser, och skriva texter till nya elever.	Kvantitativ experimentell studie. Enkäter. Delstudie 1: 722 elever från två skolor. Tre undervisningsformer: 1) Aktiviteter med inslag av bekräftelse, dynamiskt tankesätt och social tillhörighet 2) Aktiviteter med inslag av dynamiskt tankesätt. 3) Ordinarie undervisning. Delstudie 2: 137 elever från en skola. Två undervisningsformer: 1) Aktiviteter med inslag av social tillhörighet. 2) Ordinarie undervisning.
Lee m.fl. (2021), Sydkorea <i>Enhancing children's math motivation with a joint intervention on mindset and gender stereotypes</i>	9–11 år. Matematik.	Aktiviteter i form av frågesport, tecknade serier och berättelser med laborativa material som 3D-pussel och 3D-labyrint.	Experimentell studie (klusterrandomiserad studie). För- och eftertest för att mäta elevernas motivation och prestation. 238 elever (127 pojkar och 111 flickor) och fyra lärare. 131 elever (5 klasser) i ig, 107 elever (4 klasser) i kg
Sevil m.fl. (2016), Spanien <i>Gender and corporal expression activity in physical education: Effect of an intervention on students' motivational processes</i>	12–14 år. Idrott och hälsa.	Ett uppgiftsorienterat klimat som betonar den enskilde elevens ansträngning och framsteg samt samarbete mellan eleverna.	Kvantitativ kvasiexperimentell studie. Endast eftertest. Åtta klasser, totalt 224 elever och två lärare. 4 klasser i ig och 4 i kg.
Walseth m.fl. (2018), Norge <i>Meaningful experiences in PE for all students: an activist research approach</i>	15 år (10th grade, high school). Idrott och hälsa.	Undervisning med inslag av elevinflytande i val av aktiviteter med kroppsmedvetenhet som tema.	Kvalitativ studie. Observationer, intervjuer och elevloggar. En klass med 27 elever (13 flickor och 14 pojkar).
Zimmerman (2019), Sverige <i>Hur kan lärare motverka en antipluggkultur bland pojkar?</i>	Årskurs 9. Ämnesövergripande.	Diskussioner kring studieteknik, ge tydliga uppgifter och ta ansvar för sitt lärande.	Kvalitativ etnografisk studie. Observationer och intervjuer. Två klasser.

3.3.1 Budskap och frågor för att stimulera elever till nya sätt att tänka

Två studier diskuterar hur ett dynamiskt tankesätt kan stärka både flickors och pojkars förmåga att ta sig an svårigheter och prestera bättre (Goyer m.fl., 2019; Lee m.fl., 2021). Att utveckla ett dynamiskt tankesätt innebär enligt studierna att se förmåga och kompetens som något formbart som kan utvecklas genom utmaning, övning och ansträngning. Detta görs med hjälp av olika budskap som stimulerar eleverna att utmana sina tankar och stereotypa föreställningar om förmåga, kompetens och kön.

Studien av Lee och kollegor (2021) utgår från den stereotypa bilden att pojkar har större matematisk förmåga än flickor, vilket enligt forskarna påverkar flickors och pojkars tillit till sin förmåga och motivation i matematik.

Eleverna i åldern 9–11 år fördelades slumpmässigt till interventions- respektive kontrollgrupper. Undervisningen bestod av aktiviteter som att se en film, lösa 3D-pussel och 3D-labyrinter, rita en matematiker och i text beskriva bland annat ålder och kön, och skriva ett brev till en kompis som kämpar med könsstereotyper i matematik. Eleverna i kontrollgruppen deltog i samma undervisningsaktiviteter, men utan inslag av ett dynamiskt tankesätt. Eleverna svarade på enkätfrågor för att undersöka effekten av interventionen på deras motivation, prestation och upplevda kompetens. En aktivitet var att testa enkla och svåra 3D-pussel, och läraren i interventionsgrupperna förklarade att svårigheter är en naturlig del av att lära sig nya saker. Genom att visa en film om en person som övervinner olika hinder betonade läraren vikten av ansträngning och uthållighet och av att upprätthålla en positiv syn för att övervinna svårigheter. Därefter lyckades eleverna lösa 3D-pusslen som de hade kämpat med i början. Andra budskap som läraren använde var exempelvis:

- Att övervinna svårigheter är en del av processen för att göra bra ifrån sig.
- Jag kan göra bättre om jag anstränger mig.
- En stereotyp är långt ifrån sanningen och begränsar ens potential.

Enkätsvaren visar att undervisningen i interventionsgrupperna ökade både flickornas och pojkarnas upplevda kompetens och uthållighet, och deras motivation och resultat i matematik. Eleverna visade mindre könsstereotypa föreställningar om matematisk förmåga och de insåg att förmågan kan förbättras genom övning och ansträngning. Stereotypen om matematik som ett manligt ämne ökade oron inför matematikprov hos pojkarna, men inte hos flickorna. Efter interventionen avsevärt minskade de könsstereotypa föreställningarna i matematik kan pojkar anses ha gynnats mer än flickor av de antistereotypa budskapen.

I undervisningen utan inslag av ett dynamiskt tankesätt och antistereotypa budskap minskade elevernas motivation – trots att de arbetade med 3D-pussel och 3D-labyrinter, det material som enligt forskarna skulle bidra till att matematik upplevs som rolig och möjlig att genomföra. Forskarna menar att flickors och pojkars motivation för matematik minskar om de inte får insikt i att matematisk förmåga går att utveckla med övning och ansträngning.

Goyer och kollegor (2019) visar på vikten av att utveckla ett dynamiskt tankesätt hos elever, särskilt de som forskarna refererar till som pojkar med disciplin- och beteendeproblem. Genom att bekräfta eleverna och stärka deras känsla av social tillhörighet kan eventuella beteendeproblem minska. Syftet med studien var att minska antalet skriftliga varningar som ges till pojkar som betraktas och behandlas utifrån stereotyper kopplade till social, kulturell och ekonomisk bakgrund.

Att utveckla ett dynamiskt tankesätt handlar om att utmana negativa tankar som att eleven tycker sig vara dålig i skolan, och att det är möjligt att förbättra skolresultat. Disciplin- och beteendeproblem kan delvis kopplas till att interaktionen mellan elever och lärare präglas av ett negativt bemötande. Det kan bero på stereotyper om kön, social grupp och etnicitet, och stereotyper om deras förmåga och beteende.

I studien som är uppdelad i två delstudier deltog elever i åldern 12–14. Den första delstudien undersökte effekten av en intervention som kombinerar bekräftelse, dynamiskt tankesätt och social tillhörighet. I den andra delstudien undersöktes effekten av en intervention av enbart social tillhörighet.

I delstudie 1 fördelades eleverna slumpmässigt i tre olika grupper: 1) undervisning med aktiviteter som ska främja bekräftelse, dynamiskt tankesätt och social tillhörighet tillsammans, 2) aktiviteter som främjar enbart dynamiskt tankesätt och 3) en kontrollgrupp som inte tog del av dessa aktiviteter. I både delstudie 1 och 2 fick eleverna i interventionsgrupperna lyssna på eller läsa texter om hur äldre elever i början oroar sig för att inte tillhöra socialt, och hur dessa bekymmer blev mindre med tiden. Därefter fick de skriva om sina egna erfarenheter för nya elever. I andra skrivövningar fick eleverna reflektera över sina värderingar och skriva om varför de var viktiga för dem, med hjälp av olika frågor:

- Nämn ett eller två skäl till varför andra elever, liksom du, oroar sig för om de passar in i skolan. Vilka råd skulle du ge nya elever för att hjälpa dem? (social tillhörighet)
- Vilka är dina två eller tre viktigaste värderingar? Varför är dessa värderingar viktiga för dig? (bekräftelse)
- Nämn några svåra saker som du kan göra för att få hjärnan att utvecklas. Vilka saker i skolan var svåra i början men har nu blivit lättare? Skriv det du sa att du inte är bra på. Skriv sedan om det och lägg till ännu i slutet. (dynamiskt tankesätt)

I delstudie 2 använde eleverna i interventionsgruppen endast frågorna som handlar om social tillhörighet.

Forskarna jämförde antalet skriftliga varningar som eleverna som deltagit i undervisningen (grupp 1 och 2) fick, jämfört med kontrollgruppen. Det handlar om att elever får en varning om de har stört ordningen eller uppträtt olämpligt i skolan. Resultaten från delstudie 1 visar att övningar som kombinerat ett dynamiskt tankesätt, bekräftelse och social tillhörighet ledde till ett minskat antal skriftliga varningar för pojkar med disciplin- och beteendeproblem. Även övningar som enbart fokuserat på att utveckla ett dynamiskt tankesätt hos eleverna

minskade antalet skriftliga varningar som pojkarna fick. Enkätsvaren i delstudie 2 visar att pojkarnas oro över att inte känna social tillhörighet, och att betraktas och behandlas utifrån stereotyper kopplade till sin sociala grupp minskade, jämfört med kontrollgruppen.

Forskarna påpekar att studien inte tar i beaktande strukturella faktorer och personliga beteenden eller uppfattningar hos eleverna, som förstås är viktiga. Uppmärksamheten riktades mot sociala och emotionella utmaningar som fungerar som barriärer, som hindrar elevernas lärande och utveckling.

Zimmerman (2019) har undersökt om pojkar med hjälp av studieteknik kan prestera lika bra som flickor. Utgångspunkten i studien är pojkars sämre prestationer, som ofta förknippas med en antipluggkultur och maskulinitetsnormer. Studien är genomförd i Sverige, där forskaren följde två klasser i årskurs 9 i en skola som präglas av en pluggkultur. Syftet med studien är att undersöka vad lärarna gör för att främja en sådan kultur där pojkarna får möjlighet att prestera på samma nivå som flickorna. Lärarna motiverar eleverna genom att resonera med dem om att man *blir* bra snarare än *är* bra i ett ämne. Detta utvecklar ett tankesätt, främst hos pojkarna, att alla kan bli bra i ett ämne och befäster uppfattningen att man måste studera för att prestera bra. Att flickor inte upplever samma svårigheter beror enligt forskaren på att de oftare utgår från detta tankesätt – att man blir bra i ett ämne.

FIGUR 3. Stärka elevernas självbild och självkänsla

Ett par elever jobbar i klassrummet och ser glada ut. En annan elev som sitter med stängd bok och stirrar i bänken blir nyfiken och läraren bjuder in denne att delta i arbetet.

3.3.2 Ge utrymme för eleverna att få inflytande

Att ge mer utrymme för eleverna att vara med och påverka undervisningens innehåll och upplägg har betydelse för att stärka elevernas självförtroende, känsla av meningsfullhet och

glädje. Det ser vi exempelvis i undervisning i idrott och hälsa som ofta präglas av traditionella bollaktiviteter. Det gör att pojkar dominerar lektionerna och att könsstereotyper upprätthålls, och att flickor ofta tvekar och avstår från att delta i undervisningen (Sevil m.fl., 2016; Walseth m.fl., 2018).

Studien av Walseth och kollegor (2018) syftar till att öka 15-åriga elevers, särskilt flickors, engagemang och motivation i undervisningen i idrott och hälsa. För att planera undervisningen fick eleverna beskriva vad de tyckte var bäst och sämst i idrotten, och hur deras ideala idrottsundervisning skulle se ut. Utifrån elevernas svar utvidgades undervisningens innehåll till att inkludera andra aktiviteter än de traditionella, som exempelvis bollspel. Fokus var på temat kroppsmedvetenhet för att göra undervisningen i idrott och hälsa mer förenlig med syftet med idrottsämnet, det vill säga att inspirera eleverna till fysisk aktivitet, utveckla en positiv uppfattning om kroppen och ge en livslång glädje av att vara fysiskt aktiv. Eleverna arbetade i par eller mindre grupper så att de inte hade möjlighet att observera andra elever. Detta var en viktig förutsättning för att möta framför allt flickornas behov av en trygg lärmiljö i undervisningen. De skrev också loggböcker för att reflektera över sina erfarenheter av undervisningen.

Resultat från observationer, intervjuer och loggböcker visar att flera flickor kände sig stressade och ängsliga över att delta i undervisningen i idrott och hälsa. De tyckte inte om ämnet, framför allt på grund av att pojkarna dominerade, vilket bidrog till att de kände sig otrygga och utsatta för kritik. Att ha ett visst inflytande över undervisningen genom att kunna föreslå andra typer av aktiviteter ökade flickornas engagemang och motivation. De uppskattade att de fick göra andra typer av aktiviteter än tävlingsinriktade bollaktiviteter och att de fick hjälp under aktiviteterna. Att välja kamrater som de litade på stärkte elevernas, särskilt flickornas, självförtroende eftersom de vågade visa att de också kunde. Flickorna uttryckte att lärarna bara berättade vad de skulle göra, och inte hur, vilket gav dem utrymme att bestämma hur aktiviteterna skulle utföras. En flicka som vanligtvis inte deltog i undervisningen, berättade om sin upplevelse:

Det har faktiskt varit ganska bra, för vi har vetat vad vi ska göra och vem jag skulle arbeta tillsammans med innan lektionen började ... En sak som jag har varit nervös för i idrotten har varit att jag inte vet vad vi ska göra ... Så den här [förändringen] har varit bra. Och jag har jobbat med elever som är ok ... Det har varit skönt med omväxling, och idrotten där vi kan välja och träna på egen hand.

(Walseth m.fl., 2018, s. 245)

Undervisningen som studerades fungerade särskilt bra för flickor som brukade känna sig obekväma i att delta, den ökade deras känsla av meningsfullhet i ämnet idrott och hälsa. En utmaning var enligt forskarna att hitta balansen mellan flickornas och pojkarnas behov i undervisningen. Vissa pojkar hade exempelvis blandade känslor när det gällde att träna själva. De föredrog att läraren talade om för dem vad de skulle göra, eftersom de inte alltid var tillräckligt motiverade och disciplinerade för att träna på egen hand.

Även i studien av Sevil och kollegor (2016) fick elever möjlighet att påverka undervisningen genom att själva välja aktiviteter och hur de skulle genomföra dem. Fokus var på att skapa ett uppgiftsorienterat motivationsklimat som betonar den enskilde elevens ansträngning och framsteg, samt samarbetet mellan eleverna. Åtta klasser med 12–14-åriga elever fördelades slumpmässigt till fyra interventionsgrupper och fyra kontrollgrupper. Samtliga elever deltog i hopprebsaktiviteter och hade till uppgift att göra en egen koreografi med hjälp av hopprep. Endast eleverna i interventionsgrupperna tog del av en undervisning som syftar till att främja ett uppgiftsorienterat klimat.

Eleverna fick bedöma sina förmågor i relation till sina egna förutsättningar och insatser, snarare än genom att tävla och jämföra sig med andra elever. Med utgångspunkt i att öka flickornas engagemang och minska könsstereotypa föreställningar kopplade till en viss typ av fysisk aktivitet, gjordes ett medvetet val av hopprebsaktiviteter.

Först fick eleverna se en video som visade hopprebsaktiviteter i olika sammanhang, exempelvis på gatan, under idrottslektioner och i fri lek. Syftet var att utmana könsstereotypa föreställningar som att det skulle vara tjejtigt att hoppa hopprep. Läraren introducerade därefter en stor variation av aktiviteter med enkelrep, dubbelrep och långrep för att ge eleverna förslag på hur de kunde använda hopprep. Målet var att eleverna skulle sätta ihop egna rörelser och skapa en danskoreografi. Under processen gav läraren stöd till eleverna genom att lyssna, medla i konflikter som uppstod och ge positiv återkoppling på både enskilda elevers och gruppens insatser. Under lärprocessen hjälpte läraren eleverna med att anpassa aktiviteterna eller genom att ge extra övningstillfällen efter behov.

Resultaten visar att interventionen ökade både flickornas och pojkarnas upplevda kompetens, autonomi, motivation och glädje, och minskade deras upplevelse av ett tävlingsinriktat klimat, jämfört med eleverna i kontrollgrupperna som deltog i traditionell undervisning. I både interventions- och kontrollgrupperna upplevde flickorna ökad kompetens och autonomi. Detta kan enligt forskarna bero på att de redan var intresserade av hopprebsaktiviteter. Forskarna belyser de förbättrade resultaten hos pojkarna, trots att de vanligtvis är mindre intresserade och motiverade av att delta i aktiviteter som uppfattas som stereotypt feminina. Studien betonar vikten av undervisning som främjar uppgiftsorienterat motivationsklimat och som även kan utmana könsstereotypa aktiviteter. Detta klimat kan bidra till mer positiva erfarenheter hos både flickor och pojkar, vilket i sin tur främjar ett större engagemang i undervisningen i idrott och hälsa.

3.3.3 Sammanfattande kommentarer avsnitt 3.3

Studierna som ingår i avsnittet visar att genom samtal och övningar där läraren använder budskap och frågor för att utveckla ett dynamiskt tankesätt hos eleverna stärker elevernas självförtroende.

Att låta eleverna ha ett visst inflytande i undervisningen ökar deras intresse och motivation, och resultaten i ämnet förbättras. Läraren kan reflektera över på vilket sätt och i vilken utsträckning eleverna får vara med och påverka undervisningens innehåll och upplägg, och

hur det påverkar deras lärande och utveckling. Det är viktigt att tänka på om flickor och pojkar får lika mycket inflytande i undervisningen, och när och hur. Eleverna kan exempelvis ha möjlighet att spontant uttrycka sina åsikter och idéer om undervisningen, eller ha inflytande över planeringen av undervisningen. Det är dock bra att uppmärksamma att olika typer av inflytande kan gynna flickor eller pojkar, och försöka hitta sätt att låta alla elever påverka.

3.4 Skapa strukturer för elevernas arbetsprocess

Det fjärde temat handlar om betydelsen av att stödja eleverna genom att skapa ett strukturerat upplägg för lärandet, och att ha uttalade och konkreta mål för vad de ska göra och uppnå. Det handlar också om att hjälpa eleverna att utveckla en förmåga att självständigt organisera sitt lärande. Studierna som ingår i temat visar att strukturer och konkreta mål är särskilt viktiga för pojkar. De skapar förutsättningar för pojkarna att förbättra sina prestationer, vilket minskar könsskillnaderna.

TABELL 5. Studier som ingår i fjärde temat

STUDIE	ÅLDER/ ÄMNE	UTFORMNING	FORSKNINGSDESIGN
Agélii Genlott & Grönlund (2016), Sverige <i>Closing the gaps - Improving literacy and mathematics by ICT-enhanced collaboration</i>	Åk 1–3. Svenska och matematik.	Skrivaktiviteter med fokus på interaktion och samarbete, i kombination med formativ återkoppling i en digital arena.	Kvantitativ experimentell studie. Resultaten i nationella proven i åk 3. 21 klasser i 11 grundskolor (totalt 502 elever och 23 lärare). Tre grupper: 1) Ingen eller lite användning av den digitala tekniken (kontrollgrupp 1). 2) Individuell användning av tekniken (kontrollgrupp 2). 3) Strukturerad användning av tekniken och formativ återkoppling (interventionsgrupp).
Walseth m.fl. (2018), Norge <i>Meaningful experiences in PE for all students: an activist research approach</i>	15 år (10th grade, high school). Idrott och hälsa.	Undervisning med inslag av elevinflytande i val av aktiviteter med kroppsmedvetenhet som tema.	Kvalitativ studie. Observationer, intervjuer och elevloggar. En klass med 27 elever (13 flickor och 14 pojkar).
Zimmerman (2019), Sverige <i>Hur kan lärare motverka en antipluggkultur bland pojkar?</i>	Åk 9. Ämnesövergripande.	Diskussioner kring studieteknik, läraren ger tydliga uppgifter och eleverna får ta ansvar för sitt lärande.	Kvalitativ etnografisk studie. Observationer och intervjuer. Två klasser.

I studien av Agélii Genlott och Grönlund (2016) undersökte forskarna hur ett tydligt och stödande upplägg i undervisningen kan ge 7–9-åriga elever, särskilt pojkar, bättre möjligheter

att utveckla sin läs- och skrivförmåga, och på så sätt utjämna skillnaderna mellan flickor och pojkar. Fokus i studien låg på att skapa strukturer för elevernas arbetsprocess, i det här fallet med hjälp av digitala verktyg. I processen var samarbete och formativ återkoppling från läraren och andra elever en viktig del. Studien som pågick under tre år är genomförd i språk- och matematikundervisning i 21 klasser i Sverige. Eleverna delades in i en interventionsgrupp och två kontrollgrupper. I interventionsgruppen deltog eleverna i undervisning med hjälp av en strukturerad användning av digitala verktyg.

Undervisningen i interventionsgruppen gick ut på att eleverna i par skrev texter i form av berättelser. De turades om att skriva och läsa, gav förslag på formuleringar och kontrollerade texten med hjälp av digitala verktyg. Under skrivprocessen gav eleverna varandra skriftlig återkoppling direkt i de delade dokumenten.

Forskarna jämförde de tre gruppernas prestationer i de nationella proven i matematik och svenska för årskurs 3. Resultaten visar att eleverna i interventionsgruppen hade bättre resultat i både svenska och matematik än eleverna i kontrollgrupperna. Pojkarna i gruppen förbättrade sina resultat mer än flickorna. Skillnaden mellan flickor och pojkar vad gäller läs- och skrivkunnighet och matematik minskade i interventionsgruppen jämfört med kontrollgrupperna.

Forskarna påpekar att en tydlig struktur och stöd under arbetsprocessen, med hjälp av digitala resurser, möjliggör deltagande och kommunikation på lika villkor. Det innebär att alla elever får lika mycket utrymme och tid att prata och skriva utan konkurrens om uppmärksamhet, och att arbetsprocessen är tydligt dokumenterad.

Att lära elever studieteknik för att organisera sitt lärande kan bidra till att de lyckas bättre i skolan. Fokus i studien av Zimmerman (2019) var på att beskriva hur elever, särskilt pojkar, pratar om och upplever sina studier. I studien undersöks vad lärare gör för att skapa en pluggkultur i klassrummet och i skolan generellt.

I undervisningen gjorde lärarna genomgångar av olika studietekniker. Dels genom att starta dagen med en diskussion kring schemat och vad eleverna ska göra, dels genom att tillsammans med eleverna dryfta ett antal studiefrågor så att eleverna kan hitta egna sätt för att organisera sitt lärande:

- Hur kändes skrivuppgiften för dig?
- Fundera på användbara strategier som är bra för dig under ett sådant test!

(Zimmerman, 2019, s. 19)

Eleverna får också fundera över hur de kan planera sina studier utifrån vad som passar dem bäst:

- Jag jobbar bäst med ...
- Jag jobbar bäst i ...
- Jag är mest effektiv när ...
- Jag jobbar bäst på (fm., em.)

(Zimmerman, 2019, s. 19)

Lärarna presenterade tydligt vad eleverna behöver uppnå för att få ett visst betyg, utan att förmedla några föreställningar om vem som kunde utföra vilka uppgifter. Forskaren drar slutsatsen att pojkar kan lyckas lika bra som flickor, om de får diskutera exempelvis studieteknik och får ett tydligt upplägg av uppgifter. Resultaten visar också att lärarnas arbete hade positiv inverkan även på flickornas lärande och deras syn på sig själva. Inte någon av flickorna i de två klasserna såg sig som mindre intelligenta för att de ansträngde sig i sina studier. Studien visar dock att i skolor där en antipluggkultur med maskulinitetsnormer råder, beskriver flickor sig som mindre smarta för att de måste studera hårt för att få bra betyg.

FIGUR 4. Ge tydlig struktur

Läraren undervisar i studieteknik (inspirerad av Zimmerman, 2019).

Även studien av Walseth och kollegor (2018) som beskrivs ingående i avsnitt 3.2.1 och 3.3.2 visar att flera elever uppskattade att läraren var tydlig med vad eleverna behövde göra för att uppnå målen för undervisningen. Läraren förklarade kriterierna för bedömning inför varje lektion i idrott och hälsa, vilket ökade elevernas motivation. En del pojkar uttryckte att de föredrog att läraren talade om för dem vad de skulle göra, eftersom de inte alltid är motiverade och tillräckligt disciplinerade för att träna på egen hand.

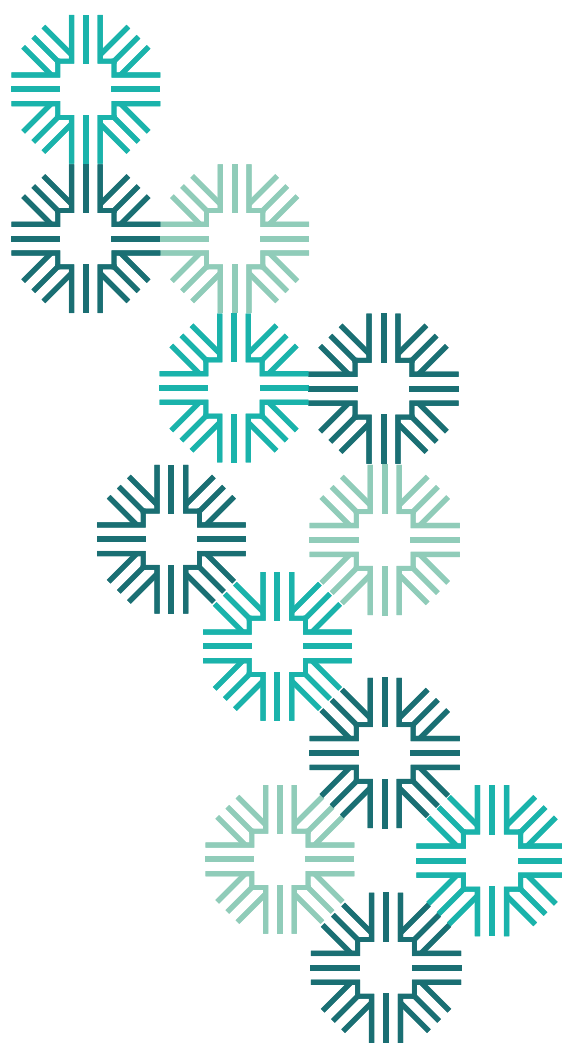
3.4.1 Sammanfattande kommentarer avsnitt 3.4

Studierna i avsnittet visar att en tydlig struktur i kombination med uttalade och konkreta mål i undervisningen kan bidra till ökad motivation och förbättrade prestationer hos både flickor och pojkar. Genom att läraren förtydligar strukturen och målen blir det enklare för eleverna att fokusera på arbetsuppgifterna. Att ge stöd till eleverna så att de kan planera och organisera sitt lärande visar sig också främja deras motivation och lärande. Eleverna blir mer medvetna

om vad som krävs från dem för att uppnå målen. Detta har även betydelse för att motverka begränsande normer, i det här fallet maskulinitetsnormer, som hindrar pojkar från att prestera på samma nivå som flickor och som även påverkar flickorna negativt.

Det är dock viktigt att läraren reflekterar över hur tydliga strukturer påverkar eleverna, om man till exempel genomför en förändring för att förbättra en viss grupps förutsättningar. Vissa förändringar kan bidra till att flickors och pojkars förutsättningar för lika möjligheter begränsas.

4. Diskussion och slutsatser

För att ge en samlad bild av hur undervisningen kan utformas för att bidra till att flickor och pojkar får lika möjligheter och villkor för lärande och utveckling diskuterar vi i detta kapitel resultaten som presenterats tidigare. Vi diskuterar också vilka slutsatser som kan dras från resultaten i studierna, och reflekterar kring resultaten i relation till annan forskning. Förhoppningen är att den samlade bilden kan bidra till en ökad kunskap om ett mer konkret, aktivt och medvetet jämställdhetsarbete i undervisningen.

Flera studier som ingår i översikten är relativt små och utförda i specifika kontexter. Dock kan resultaten från studierna ge lärare inspiration till hur undervisningen kan utformas för att främja jämställdhet mellan könen i konkreta undervisningssituationer.

Översiktens generella resultat visar att olika sätt att utforma undervisningen har betydelse:

- Att granska stereotypa föreställningar om kön som finns bland annat i media bidrar till en förståelse av hur stereotyper påverkar elevernas val av studier, yrken och intressen.
- Att lärare reflekterar över sina egna föreställningar om kön och hur de påverkar undervisningen.
- Att vidga elevernas intressen och kunskaper om olika ämnen och yrken minskar risken för könsstereotypa val.
- Lärare behöver problematisera och reflektera över varför flickor och pojkar har olika intressen, och hur stereotyper styr deras val och preferenser.
- Att reflektera över på vilket sätt eleverna får vara med och påverka undervisningen, och om flickor och pojkar får lika mycket inflytande.
- En tydlig struktur och konkreta mål bidrar till ökad motivation och förbättrade prestationer hos både flickor och pojkar.
- Att hjälpa eleverna att organisera sitt lärande för att flickor och pojkar ska ha lika goda förutsättningar att prestera.

4.1 Att främja jämställdhet i konkreta undervisningssituationer

Sammantaget visar översiktens resultat att ett aktivt och medvetet jämställdhetsarbete i konkreta undervisningssituationer bidrar till att flickor och pojkar får mer lika möjligheter till lärande och utveckling. Undervisningen i studierna utformas på olika sätt för att ge eleverna möjlighet att granska könsstereotyper, vidga deras intressen och kunskaper, stärka deras självbild och självförtroende samt skapar strukturer för elevernas arbetsprocess.

I flera av studierna i översikten är kön och skillnader mellan flickor och pojkar på grupp-nivå i fokus. Det innebär att studierna sällan tar hänsyn till skillnader inom gruppen flickor och gruppen pojkar. Få av studierna studerar exempelvis hur andra faktorer som social grupp, etnicitet eller klass också påverkar elevernas möjligheter och villkor för en jämställd undervisning. En fråga som då infinner sig är huruvida studiernas resultat gäller alla flickor och alla pojkar eller vissa flickor och vissa pojkar. Att prestationen i ett ämne förbättras hos flickor och pojkar som sällan vågar delta i undervisningen, eller att pojkar från traditionellt studieovana hem får hjälp att utveckla sin studieteknik bidrar till att skapa mer lika möjligheter för flickor och pojkar att prestera och utvecklas. Man bör dock vara medveten om vilka elevgrupper som gynnas – och vilka som inte gör det i samma utsträckning – och på vilket sätt undervisningen främjar jämställdhet.

Studierna som ingår i översikten har olika utgångspunkter. Vissa utgår från att flickor och pojkar skiljer sig vad gäller intressen, motivation och prestation. Andra studier utgår från normer och föreställningar om att flickor och pojkar är olika, men menar att dessa normer och föreställningar behöver utmanas. I avsnitt 4.2 och 4.3 diskuterar vi resultaten utifrån de olika utgångspunkterna.

4.1.1 Utmana könsstereotyper

Alla studier som ingår i översikten utgår från en binär syn på kön och studerar pojkar och flickor. Inte någon av studierna diskuterar exempelvis upplevd könsidentitet eller icke-binär könsidentitet. De studier som syftar till att granska stereotypa föreställningar om kön problematiserar dock i högre grad begreppet kön och genus än studier som syftar till att minska skillnader mellan könen. De utgår i högre grad från att skillnader är socialt konstruerade.

Översikten visar på betydelsen av att eleverna får identifiera och utmana stereotypa föreställningar om kön relaterade till intressen och yrken. Detta är i linje med det som framgår i den svenska läroplanen, det vill säga att ett aktivt jämställdhetsarbete innefattar att eleverna ska utveckla förmågan att kritiskt granska könsmonster, och förstå hur dessa kan begränsa människors livsval och livsvillkor (Skolverket, 2022a, 2022b). Undervisning med inslag av diskussioner om bland annat hur kön framställs i media och litteratur kan stimulera elevernas förmåga att kritiskt granska begränsande könsnormer, och få förståelse av hur dessa könsnormer påverkar dem nu och i framtiden. Att diskutera könsstereotyper kan öppna upp för samtal där läraren inspirerar eleverna så att de kan ifrågasätta sina egna och andras tankar och

föreställningar om kön, och bidra till nya föreställningar. Det är dock bra att vara medveten om att sådana diskussioner också riskerar att bekräfta eller förstärka elevernas stereotypa föreställningar om kön, eftersom läraren sätter ord på dem. Det kan därför krävas förberedelser för att guida eleverna i diskussionerna och förklara på vilket sätt stereotyper kan begränsa elevernas lärande, val och utveckling.

Genom att bredda ämnesinnehållet kan flickor och pojkar stimuleras att engagera sig och prestera utan att begränsas av stereotypa normer. I översikten ges exempel på undervisning i olika ämnen, som att variera hård och mjuk robotik i teknikundervisningen för att öka flickors intresse och motivation, införa lästeater som ett sätt att arbeta med en text för att öka pojkars läsförmåga och lust att läsa, eller inkludera andra aktiviteter än traditionella bollspel i undervisningen i idrott och hälsa. Eleverna inspireras även att bredda sina tankar kring intressen och yrken som går utöver könsstereotypa val.

För att motverka stereotypa föreställningar om kön och kompetens bör läraren betona att förmåga och kompetens kan stärkas genom övning och ansträngning. Några studier som ingår i översikten visar hur lärare använder olika frågor och budskap i undervisningen för att utveckla och förändra elevernas tankesätt vad gäller kön och kompetens. Ett sätt är att diskutera med eleverna om att förmåga och kompetens inte har med kön att göra, och att de kan bli bättre på ett ämne genom övning och ansträngning. Eleverna ska komma till insikt om att de kan förbättra sig i förhållande till sina egna prestationer, inte i jämförelse med andra elever. Det räcker alltså inte att eleverna får veta vad ett dynamiskt tankesätt innebär för att motiveras att förändra ett beteende, utan att de ska reflektera över hur de kan utveckla det i praktiken (Yeager & Dweck, 2020).

Genom att strukturera elevernas lärandeprocess och ge tydliga och konkreta mål stimuleras eleverna att prestera på lika villkor, särskilt pojkar som har svårt att ta till sig undervisningen. Eleverna gynnas av att utveckla studietekniker som utmanar tankar om att man är bra på ett visst ämne, utan att man blir bra. Med ansträngning går det att förbättra sina skolresultat.

4.1.2 Öka flickors intresse eller pojkars resultat

De studier som syftar till att minska skillnader i intresse, motivation eller resultat mellan könen utgår ofta från att flickor och pojkar har olika behov, intressen och egenskaper.

När det gäller flickor ligger fokus i studierna på intresse och motivation. Även om flickor på gruppnivå oftast presterar bättre än pojkar exempelvis i ämnen som leder till yrken inom naturvetenskap och teknik, visar flickor på gruppnivå mindre intresse för dessa ämnen och söker sig i lägre grad till yrken inom dessa ämnen. Undervisningen i studierna syftar till att öka flickors intresse för dessa ämnen, och på så sätt minska könsskillnaderna. När det gäller pojkar ligger fokus ofta på resultat, eftersom pojkar på gruppnivå har lägre betyg än flickor i de flesta ämnen i Sverige och övriga OECD-länder (Brussino & McBrien, 2022). Ett framträdande inslag i studierna har varit att öka pojkars läsförmåga, eftersom språket anses vara en nyckel till att förstå även andra ämnen, eller hur pojkars allmänna studieförmåga eller motivation kan ökas för att förbättra deras skolresultat.

I sammanställningen av nordisk forskning om pojkar i skolan visar Åhslund (2018) att forskning om pedagogikens betydelse för pojkars resultat i skolan ofta lyser med sin frånvaro, och att pojkars sämre skolresultat oftast tillskrivs andra förklaringar än pedagogiken. Detta kan ställas i relation till de studier i denna översikt som visar positiva resultat på pojkars resultat och motivation. Studiernas positiva resultat kan förklaras just av att undervisningen utformas på ett genomtänkt och medvetet sätt, vilket ger pojkarna möjlighet att prestera på lika villkor.

När man i undervisningen fokuserar på det ena könet är det dock viktigt att fråga sig hur undervisningen påverkar det andra könet. Oberoende av om studierna syftar till att öka flickors intresse och motivation eller pojkars skolresultat, visar översikten att ett aktivt och genomtänkt jämställdhetsarbete kan främja alla elevers lärande. Den tänkta målgruppen främjas dock mer än de elever som redan är motiverade eller har goda resultat. Vi ser exempelvis att val av hoppelrepsaktiviteter, som ett sätt att engagera och motivera flickorna, tillsammans med att skapa ett uppgiftorienterat klimat i idrott och hälsa ökar både flickors och pojkars motivation och lärande. Detta är dock inte självklart, vilket exempelvis framkommer när studier fokuserar på pojkar och deras läsförmåga och läslust, i syfte att minska könsskillnaderna. Trots att både flickors och pojkars läsförmåga förbättrades kände sig flickorna mindre engagerade och motiverade. Det är ett exempel på att om en elevgrupp tycker att de redan har goda kunskaper kan det resultera i att de inte känner samma behov av att engagera sig i undervisningen.

Flera av studierna som syftar till att minska skillnader i intresse, motivation eller resultat mellan könen utgår från att flickor och pojkar är olika. Detta problematiseras dock inte, trots att forskning visar att skillnader ofta kan kopplas till stereotypa könsnormer om hur flickor och pojkar är och vad de är intresserade av (Brussino & McBrien, 2022; Lundberg & Werner, 2016; Martinsson & Reimers, 2014).

4.3 Överförbarhet av studiernas resultat

I vilken grad studiernas resultat är överförbara och antas gälla i andra situationer och sammanhang än de som studerats är alltid en central fråga inom pedagogisk forskning. Att planera och genomföra en undervisning som är mer jämställd beror på olika aspekter som elevgruppsammansättning, elevers och lärares attityder och föreställningar om kön, lärares kunskaper om jämställdhet, och vilka könsmönster som bildas eller framträder i klassrummet, i olika situationer och sammanhang. Även övergripande aspekter såsom skolkulturella faktorer och de enskilda skolors förutsättningar påverkar jämställdhetsarbetet i undervisningen.

Även om undervisningen som har studerats i studierna inte alltid är direkt överförbara till svenska klassrum, ger översikten kunskap om hur undervisningen kan utformas med hänsyn till innehåll, upplägg och undervisningsmaterial. Resultaten kan även inspirera lärare att utmana sina undervisningsmetoder och ompröva dem för att hitta nya vägar. Läraren behöver alltså alltid omsätta studiernas resultat i det egna klassrummet.

4.4 Att använda resultaten

Översiktens resultat kan användas av lärare för att tillsammans reflektera över hur jämställdhetsarbetet i undervisningen kan utvecklas. Förhoppningsvis kan översikten ligga till grund för diskussioner i kollegiet om hur ett aktivt jämställdhetsarbete kan vara en del av undervisningspraktiken.

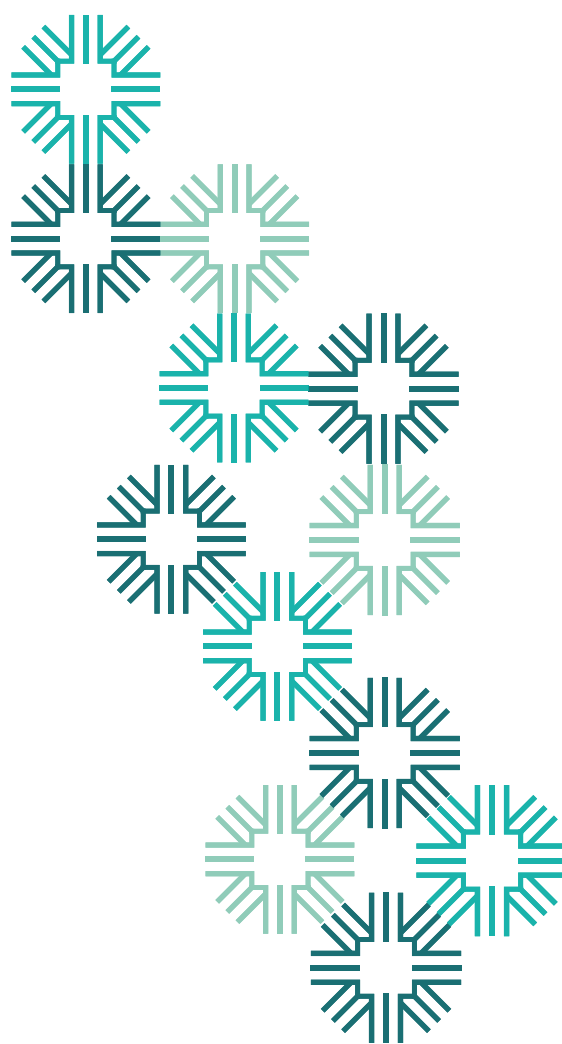
Endast ett fåtal studier i översikten har ett uttalat fokus på hur andra faktorer än kön – som social grupp, etnicitet eller klass – påverkar elevernas möjligheter och villkor för en jämställd undervisning. Det finns andra publikationer som berör några av dessa frågor, till exempel Skolverkets rapport *Skapa trygghet för lärande: Om skolans arbete mot mobbning, trakasserier och kränkande behandling* (Skolverket, 2022c). Vi hänvisar också till Skolforskningsinstitutets systematiska forskningssammanställningar *Att lära demokrati – lärares arbetssätt i fokus* (2022) som är också kopplat till skolans jämställdhetsuppdrag, och *Läxor och likvärdiga förutsättningar för lärande – lärares arbetssätt inför, under och efter läxan* (2022).

Några reflektionsfrågor som kan användas i diskussioner med kollegor:

- Hur tolkar du jämställdhetsuppdraget, och vad tycker du är särskilt viktigt att arbeta med?
- Hur ser du på att läroplanen huvudsakligen utgår från kön, och hur hänger kön, genus och makt ihop?
- Hur arbetar du för att främja jämställdhet i undervisningen? Vilka aspekter fokuserar du på och vilka utmaningar möter du?
- Hur bemöter du elevernas erfarenheter och upplevelser av ojämställda möjligheter och villkor i undervisningen?

5. Metod och genomförande

I det här kapitlet redogör vi för de metoder som vi har använt för att söka, granska, analysera och sammanställa den forskning som utgör översiktens underlag. Vi redogör också för de vägval vi har gjort under processen och motiverar för dessa.

5.1 Behovsinventering och förstudie

Skolforskningsinstitutet genomför löpande behovsinventeringar, som sker genom dialog med både verksamma och organisationer inom skolväsendet, och med forskare inom utbildningsvetenskap, för att ringa in angelägna undervisningsnära frågor där forskning kan utgöra ett viktigt underlag för att utveckla praktiken. I materialet från behovsinventeringarna identifierades ett behov av kunskapsutveckling när det gäller att främja jämställdhet i undervisningen, särskilt med fokus på att skapa förutsättningar för lika möjligheter och villkor för alla elevers lärande och utveckling, oavsett kön, samt att utmana könsmonster som begränsar elevernas lärande och utveckling. Området utreddes vidare i en förstudie för att undersöka förutsättningarna för att sammanställa forskning i en systematisk översikt. Förstudien visade att det fanns praktknära primärstudier inom området för att sammanställa en systematisk översikt, men att det saknades systematiska översikter med detta fokus.

5.2 Syfte och frågeställning

Översiktens syfte är att sammanställa praktknära skolforskning om hur undervisningen kan utformas för att främja jämställdhet mellan könen och utmana begränsande könsmonster. Ambitionen är att visa på möjligheter att utveckla jämställdhetsarbetet på ett aktivt och medvetet sätt.

Översikten avser att besvara följande frågeställning:

Hur kan undervisningen utformas för att bidra till att alla elever – oavsett könstillhörighet – får lika möjligheter och villkor för lärande och utveckling?

5.2.1 Urvalskriterier

För att välja ut de studier som har betydelse för översiktens frågeställning formuleras inklusions- och exklusionskriterier, se tabell 6. Inklusionskriterier är de kriterier som en studie måste uppfylla för att tas med i översikten. Exklusionskriterier är kriterier som gör att en studie bedöms falla utanför översiktens inriktning. De anges som ett förtydligande, om de inte per automatik följer av inklusionskriterierna.

TABELL 6. Urvalskriterier

	INKLUDERA	EXKLUDERA
DELTAGARE	Elever i åldern 6–19 år, vilket motsvarar svensk grund- och gymnasieskola. De som undervisar i studien ska vara lärare, lärarstudenter eller forskare.	Lärare och lärarstudenter när deras lärande och utveckling är i fokus.
ARBETSSÄTT	Undervisning som syftar till att främja jämställdhet mellan könen i konkreta undervisningssituationer. Beskrivning av utformningen av undervisningen framgår tydligt.	Studier som fokuserar på lärarens kön, lärarprofessionen eller på lärarens kompetensutveckling. Studier med fokus på mobbing, våld och rasism.
RESULTAT	Elever utvecklar kunskaper och förmågor, eller intresse och motivation. I studierna undersöks utformningen av undervisningen med hjälp av observationer, intervjuer och enkäter.	Lärares eller elevers allmänna uppfattningar om olika aspekter av jämställdhet som inte är kopplat till undervisningen.
SAMMANHANG	Ordinarie undervisning i grundskola eller gymnasieskola eller motsvarande i andra länder.	Aktiviteter på skolnivå utan någon koppling till undervisningen. Könsuppdelad utbildning och undervisning.

För att kunna sammanställa översikten formulerade projektgruppen också tekniska kriterier som typ av studie, var studien är publicerad och vilket språk den är skriven på. Studier som ingår i den här översikten är

- empiriska undersökningar
- referentgranskade och publicerade i vetenskapliga tidskrifter, eller akademiska doktorsavhandlingar från lärosäten i Skandinavien
- skrivna på engelska, danska, norska eller svenska
- publicerade från år 2000 och framåt.

För att en studie ska tas med behöver alla urvalskriterier, inklusive de tekniska kriterierna, vara uppfyllda.

5.2.2 Val av inklusions- och exklusionskriterier

I översikten fokuserar vi på ordinarie skolundervisning i både grund- och gymnasieskola. Anledningen är att jämställdhet inte genomsyrar undervisningen i enlighet med läroplanens skrivningar, och det är angeläget att rikta fokus mot hur lärare på ett mer konkret sätt kan arbeta med att främja jämställdhet i undervisningen. En konsekvens av kriteriet är att vi inte tar med aktiviteter på skolnivå som inte har en tydlig koppling till undervisningen. En annan konsekvens är att förskola inte tas med, eftersom förskolans verksamhet skiljer sig från skolan vad gäller organisation, struktur och målsättning.

Studier som har ett uttalat fokus på exempelvis mobbning, våld och socioekonomiska faktorer ingår inte i översikten eftersom det är ett stort och komplext område som behöver ett eget fokus. Vi har dock inte tagit bort studier som handlar om dessa faktorer om det finns ett syfte att utveckla undervisningen för att främja jämställdhet mellan könen.

Resultaten i studierna ger kunskap om effekten av en viss typ av undervisning på elevernas utveckling och lärande, eller beskriver elevernas upplevelser i samband med genomförandet av en viss typ av undervisning. Ett viktigt kriterium för inkludering är att studierna ger en tydlig beskrivning av hur undervisningen utformas och vilket innehåll som behandlas.

Studierna är genomförda i den ordinarie skolundervisningen i en kontext där flickor och pojkar undervisas tillsammans. En stark motivering är att enligt läroplanen ska svensk skola främja interaktion mellan eleverna, oberoende av kön. En konsekvens är att studier som undersöker könsuppdelad undervisning eller studier som jämför könsuppdelad med könsblandad undervisning inte inkluderades. Resultat från studier som undersöker könsuppdelad undervisning kan inte heller påstås vara giltiga eller gångbara i könsblandad undervisning, eftersom det sociala samspelet i könsblandad respektive könsuppdelad undervisning formas och påverkas utifrån de könsnormer och maktstrukturer som finns i dessa undervisningssituationer.

Vi har avgränsat oss till empiriska studier som är publicerade i referentgranskade tidskrifter och nordiska avhandlingar för att säkerställa kvaliteten på den forskningen som inkluderas i översikten. Vi har valt att ta med studier som är publicerade år 2000 och framåt, för att sammanställa aktuell forskning inom forskningsfältet.

5.3 Litteratursökning

Arbetet med en systematisk översikt kännetecknas av en omfattande och systematisk sökning av forskning. Sökstrategin formuleras bland annat med hänsyn till lämpliga informationskällor samt vilka sökord och begränsningar som ska användas i de olika sökningarna. I tabell 7 visas de källor som använts i den här litteratursökningen.

TABELL 7. Översikt över litteratursökningar

KÄLLA	ÄMNESOMRÅDE	SÖKTEKNIK
Internationella vetenskapliga databaser		
ERIC	Utbildning	Blocksökning/söksträng
Education Source	Utbildning	Blocksökning/söksträng
PsycINFO	Psykologi	Blocksökning/söksträng
Scopus	Ämnesövergripande	Citeringssökning
Skandinaviska vetenskapliga databaser		
SwePub	Ämnesövergripande	Blocksökning/söksträng
Oria.no	Ämnesövergripande	Blocksökning/söksträng
JUULI	Ämnesövergripande	Blocksökning/söksträng
Den danske forskningsdatabas	Ämnesövergripande	Blocksökning/söksträng

I många vetenskapliga databaser kan en sökning göras med hjälp av en söksträng. En söksträng utformas som en kombination av olika block med sökord, där sökorden inom ett specifikt block beskriver en viss ämnesmässig inriktning. I den här sökningen kombinerades ett block med sökord för jämställdhet och ett block med sökord för skola och undervisning. För att en studie skulle fångas i sökningen krävdes minst ett sökord från båda blocken i studiens titel, sammanfattning eller ämnesord.

Exempel på sökord som användes är gender, sex differences, sex role, sex fairness, sex bias, stereotype, masculinity, femininity, boy, girl, lbgtq, queer, classroom, teach, learn, instruction, didactic och practice. I de skandinaviska källorna kompletterades de engelska sökorden med svenska, danska och norska begrepp. Litteratursökningen genomfördes huvudsakligen i september 2022. I maj 2023 gjordes en kompletterande citerings- och kedjesökning. En citeringssökning innebär att söka efter litteratur som refererar utvalda studier. Kedjesökning innebär att söka igenom utvalda studiers referenslistor. I november 2023 gjordes även en uppdateringssökning i utvalda databaser för att fånga nyligen publicerade studier. Totalt resulterade litteratursökningarna i 12 729 studier, efter kvalitets- och relevansgranskning återstod 17 studier som inkluderades i översikten. En detaljerad beskrivning av sökstrategin och söksträngarna finns i bilaga 1.

5.4 Relevans- och kvalitetsbedömning

I en systematisk översikt görs urvalet av studier i flera steg. I de första stegen bedöms studiernas relevans och i det avslutande steget kvalitetsbedöms de. Urvalsprocessen redovisas i figur 1.

I första steget gjorde två medarbetare vid Skolforskningsinstitutet en första grovgranskning av de 12 729 studierna, baserad på information i titlar och sammanfattningar. I detta steg exkluderades studier som uppenbart inte motsvarade de uppställda kriterierna. För att inte

riskera att missa relevant forskning tillämpades principen hellre fria än fälla, vilket innebär att alla studier som inte säkert kunde bedömas gick vidare till nästa steg.

I det andra steget relevansgranskade projektets externa forskare de 1 356 studier som kvarstod efter grovgranskningen. Forskarna gjorde bedömningen utifrån informationen i titel och sammanfattning, oberoende av varandra. I detta steg räcker det att en av forskarna inkluderar studien för att den ska gå vidare till nästa steg. De studier som uppfyllde alla inklusionskriterierna togs med. En studie kunde exkluderas om den inte var relevant för svensk kontext, exempelvis om studien handlade om att öka flickors tillgång till utbildning och undervisning eller om studien undersökte könsuppdelad utbildning eller undervisning. En studie gick vidare om det saknades tillräcklig information i titel och sammanfattning för att göra en bedömning.

I tredje steget genomförde de externa forskarna oberoende av varandra relevansgranskning i fulltext. I detta steg bedömdes de återstående 706 studierna i sin helhet. Forskarna fick ange skäl till exkludering av studierna, till exempel fel deltagare (exempelvis förskolebarn, universitetsstudenter), fel sammanhang (exempelvis skolnivå, after-school program) eller könsuppdelad undervisning. Studien kunde även exkluderas om den inte ger en tydlig beskrivning av undervisningens utformning, exempelvis om det saknas beskrivning av aktiviteterna eller vad eleverna gjorde under dessa aktiviteter. De oenigheter som uppstod, det vill säga när de externa forskarna bedömde en studie olika, löstes genom diskussioner och konsensusförfarande.

I fjärde och sista steget gjorde de externa forskarna oberoende av varandra en fördjupad relevans- och kvalitetsgranskning av de 123 studier som kvarstod efter fulltextläsningen. För att studierna skulle behandlas systematiskt och likvärdigt användes Skolforskningsinstitutets bedömningsstöd som vägledning för bedömningen av studiernas kvalitet. Viktigt att nämna är att kvalitetsgranskningen inte görs i förhållande till studiens eget syfte, utan gentemot översiktens syfte och frågeställning. Vid en noggrann läsning av studierna och efterföljande diskussioner i projektgruppen framkom att flertalet studier inte uppfyllde alla inklusionskriterierna och därmed exkluderades. Diskussionerna rörde sig huvudsakligen kring huruvida utformningen av undervisningen är tydligt beskriven, och om innehållet som behandlas i studien och resultaten är relevanta för svensk kontext. Granskningssteg 1–4 resulterade slutligen i 17 studier som bedömdes vara både relevanta för översiktens frågeställning och av god kvalitet.

Citerings-, kedje- och uppdateringssökningar som gjordes vid ett senare tillfälle genererade inte i att någon ny studie inkluderades.

5.5 Data- och resultatextraktion

Nästa steg i processen består i att extrahera data och identifiera resultat från de ingående studierna. Syftet är att, med inriktning på utformning av undervisningen och resultat, samla ihop och beskriva relevant information från studierna som utgör ett underlag i processen att sammanställa resultaten. Detta steg utfördes huvudsakligen av de externa forskarna i projektet.

Inledningsvis extraherades uppgifter om studiernas författare, årtal, genomförandeland och ämnesfokus. Därefter utgick arbetet med data- och resultatextrahering från tre huvudsakliga delar:

1. En kort sammanfattning av studien som innehåller vad som undersöks (undervisningen utformning), vem som ingår i undersökning (deltagare, deras ålder och kön), samt hur undervisningen gick till.
2. De viktigaste resultaten i studierna och deras bidrag till översiktens resultat-sammanställning, och hur varje enskild studies resultat förhåller sig till de övriga studierna. Viktigt att notera att vi inte presenterar alla resultat från de enskilda studierna utan de resultat som är relevanta för att besvara översiktens frågeställning.
3. Eventuella svagheter i studierna, särskilt om de har betydelse för resultaten. Det kan exempelvis handla om otillräcklig information om datainsamlings- eller analysmetoden som inte påverkar studien som helhet, men som ändå är viktigt att uppmärksamma.

5.6 Analys och syntes – sammanställning av resultat

I en systematisk översikt är målet att integrera resultat från flera studier i en syntes. Hur syntesen utformas beror på översiktens frågeställning och vilken typ av studier som ingår. I detta avslutande steg gjorde projektgruppen en induktiv analys av materialet med utgångspunkt i undervisningens utformning i studierna, för att förstå och urskilja olika mönster eller teman som dominerar i studierna. I analysprocessen ställde vi frågor till de enskilda studierna för att ta reda på hur undervisningen planerades och genomfördes samt vilka förutsättningar för lika möjligheter och villkor som gavs till eleverna, oavsett kön. Dessa frågor handlade bland annat om vilket innehåll som behandlas samt hur och varför. Påverkar undervisningens utformning eleverna, och i så fall hur? Med hjälp av dessa frågor analyserade vi materialet och föreslog olika kategorier som bearbetades och omformulerades under analysprocessen. För att säkerställa tydligheten och validiteten hos de framtagna kategorierna sammanställde vi analysen i ett Excellblad där både de preliminära kategorierna och de tema som växte fram under processen framgick.

I första steget i analysen identifierade projektgruppen två generella drag i studierna. Vissa studier syftar till att öka flickors eller pojkars intresse, motivation eller prestation inom specifika ämnesområden för att minska skillnader mellan könen. Andra studier syftar till att utmana könsstereotyper och utgår från en mer ämnesövergripande undervisning. I nästa steg gjorde projektgruppen en fördjupad läsning och analys av studierna, vilket omfattade att pröva, ge förslag på övergripande teman och slutsatser, diskutera och vid behov revidera dem. Detta resulterade i att vi kunde urskilja om ett antal återkommande teman:

- Ge eleverna möjlighet att granska könsstereotyper.
- Vidga elevernas intressen och kunskaper.
- Stärka elevernas självbild och självförtroende.
- Skapa strukturer för elevernas arbetsprocess.

Resultatredovisningen följer strukturen med de fyra temana som rubriker och studiernas resultat inordnades under dem. De enskilda studiernas resultat presenteras huvudsakligen under ett tema.

Efter det följde granskning av ett sent textutkast av fyra externa granskare: två forskare vid olika lärosäten och två lärare. Responsen från granskningen använde projektgruppen i den slutgiltiga bearbetningen av rapporten.

Referenser

- Agélii Genlott, A., & Grönlund, Å. (2016). Closing the gaps—Improving literacy and mathematics by ict-enhanced collaboration. *Computers & Education*, 99, s. 68–80.
- Alinia, M., & Berggren, K. (2023). *BeGreppbart-Intersektionalitet*. Liber.
- Ambjörnsson, F. (2018). *Vad är queer?* Natur & Kultur.
- Bateman, T., & Coetzee, M.-H. (2018). Dramatizing gender: Exploring gender constructs through drama-based strategies. *Youth Theatre Journal*, 32(2), s. 124–137.
- Brinkman, B. G., Jedinak, A., Rosen, L. A., & Zimmerman, T. S. (2011). Teaching children fairness: Decreasing gender prejudice among children. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 11(1), s. 61–81.
- Bromseth, J. (2010). Förändringsstrategier och problemförståelser: från utbildning om den Andra till queer pedagogik. I *Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring*. (s. 27–55). Centrum för genusvetenskap. Uppsala universitet.
- Brussino, O., & McBrien, J. (2022). *Gender stereotypes in education: Policies and practices to address gender stereotyping across OECD education systems*. OECD Publishing.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble*. Routledge.
- Carrier, S. J. (2009). Environmental education in the schoolyard: Learning styles and gender. *The Journal of Environmental Education*, 40(3), s. 2–12.
- Connell, R. W. (2000). *The Men and the Boys*. Polity.
- Eliasson, N., & Sørensen, H. (2019). Pojkars och flickors tillgång till talutrymme i det naturvetenskapliga klassrummet. *Utbildning och Demokrati*, 28(3), s. 41–56.
- Eliasson, N., Sørensen, H., & Karlsson, K. G. (2016). Teacher–student interaction in contemporary science classrooms: is participation still a question of gender? *International Journal of Science Education*, 38(10), s. 1655–1672.
- Fagrell, B., Larsson, H., & Redelius, K. (2012). The game within the game: girls' underperforming position in Physical Education. *Gender and education*, 24(1), s. 101–118.
- Fridolfsson, A.-K., Bolin, Å. C., Jonsson, A., & Reimark, J. (2019). Gymnasieelevers användning av normkritik och naturvetenskap för att granska frågor om sexualitet och kön. *Forskning om undervisning och lärande*, 7(3), s. 28–47.
- Goyer, J. P., Cohen, G. L., Cook, J. E., Master, A., Apfel, N., Lee, W., Henderson, A. G., Reeves, S. L., Okonofua, J. A., & Walton, G. M. (2019). Targeted identity-safety interventions cause lasting reductions in discipline citations among negatively stereotyped boys. *Journal of Personality and Social Psychology*, 117(2), s. 229–259.

- Happe, L., Buhnova, B., Koziolok, A., & Wagner, I. (2021). Effective measures to foster girls' interest in secondary computer science education. *Education and Information Technologies*, 26(3), s. 2811–2829.
- Harrop, A., & Swinson, J. (2011). Comparison of teacher talk directed to boys and girls and its relationship to their behaviour in secondary and primary schools. *Educational Studies*, 37(1), s. 115–125.
- Jackson, A., Mentzer, N., & Kramer-Bottiglio, R. (2021). Increasing gender diversity in engineering using soft robotics. *Journal of Engineering Education*, 110(1), s. 143–160.
- Jonsson, R. (2014). Boys' anti-school culture? Narratives and school practices. *Anthropology & Education Quarterly*, 45(3), s. 276–292.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2022). *Val efter eget kön – En kunskapssammanställning om könsskillnader i utbildningsval*. Jämställdhetsmyndigheten.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten: En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämställd utbildning*. Jämställdhetsmyndigheten.
- Kastrup, V., & Kleindienst-Cachay, C. (2016). 'Reflective co-education' or male-oriented physical education? Teachers' views about activities in co-educational PE classes at German secondary schools. *Sport, Education and Society*, 21(7), s. 963–984.
- Keisu, B.-I., & Ahlström, B. (2020). The silent voices: Pupil participation for gender equality and diversity. *Educational Research*, 62(1), s. 1–17.
- Lee, J., Lee, H. J., Song, J., & Bong, M. (2021). Enhancing children's math motivation with a joint intervention on mindset and gender stereotypes. *Learning and Instruction*, 73, 101416.
- Leonardi, B., & Staley, S. (2021). Cultivating a queer mindset: How one elementary school teacher is rattling common sense. *Teachers College Record*, 123(7), s. 1–32.
- Lundberg, A., & Werner, A. (2016). *En introduktion till genusvetenskapliga begrepp*. Nationella sekretariatet för genusforskning.
- Martinsson, L., & Reimers, E. (2014). *Skola i normer*. Gleerups Utbildning AB.
- Nyström, E. (2009). *Nordisk forskning om genus och jämställdhet i skola och utbildning 2005–2009*. Nordiskt institut för kunskap om kön.
- Odenbring, Y. (2014). *Barns könade vardag: om (o) jämställdhet i förskola, förskoleklass och skola*. Liber.
- Owen, M. B., Curry, W. B., Kerner, C., Newson, L., & Fairclough, S. J. (2017). The effectiveness of school-based physical activity interventions for adolescent girls: A systematic review and meta-analysis. *Preventive medicine*, 105, s. 237–249.

- Pahlke, E., Hyde, J. S., & Allison, C. M. (2014). The effects of single-sex compared with coeducational schooling on students' performance and attitudes: A meta-analysis. *Psychological bulletin*, 140(4), s. 1042–1072.
- Prieto-Rodriguez, E., Sincock, K., & Blackmore, K. (2020). STEM initiatives matter: Results from a systematic review of secondary school interventions for girls. *International Journal of Science Education*, 42(7), s. 1144–1161.
- Puchner, L., Markowitz, L., & Hedley, M. (2015). Critical media literacy and gender: Teaching middle school students about gender stereotypes and occupations. *Journal of Media Literacy Education*, 7(2), s. 23–34.
- Robinson, D. B., Mitton, J., Hadley, G., & Kettley, M. (2021). Single-sex education in the 21st century: A 20-year scoping review of the literature. *Teaching and Teacher Education*, 106, s. 103462.
- Sevil, J., Abós, Á., Aibar, A., Julián, J. A., & García-González, L. (2016). Gender and corporal expression activity in physical education: Effect of an intervention on students' motivational processes. *European Physical Education Review*, 22(3), s. 372–389.
- Skolforskningsinstitutet (2020). *Hur ska man veta vad forskningen säger? Om vetenskaplig kunskap och hur man kan förhålla sig till vetenskapliga resultat*. Skolforskningsinstitutet fördjupar 2020:01. Skolforskningsinstitutet.
- Skolforskningsinstitutet. (2022). *Att lära demokrati – med fokus på lärares arbetsätt i undervisningen*. Systematisk forskningssammanställning 2022:03. Skolforskningsinstitutet.
- Skolforskningsinstitutet. (2022). *Läxor och likvärdiga förutsättningar för lärande – lärares arbetsätt inför, under och efter läxan*. Systematisk forskningssammanställning 2022:02. Skolforskningsinstitutet.
- Skolinspektionen. (2019). *Jämställdhetsproblem i svensk skola*. Skolinspektionen.
- Skolinspektionen. (2020). *Grundskolors arbete med jämställdhet – med särskilt fokus på en trygg skolmiljö för alla elever*. Skolinspektionen.
- Skolverket. (2021). *Kunskapsöversikt om faktorer som har betydelse för elevers val av utbildning på gymnasial nivå*. Skolverket.
- Skolverket. (2022a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Skolverket.
- Skolverket. (2022b). *Läroplan för gymnasieskolan (rev. uppl.)*. Skolverket.
- Skolverket. (2022c). *Skapa trygghet för lärande: Om skolans arbete mot mobbning, trakasserier och kränkande behandling*. Skolverket.
- SKL. (2019). *Könsskillnader i skolresultat: Nationell statistik i urval*. Sveriges Kommuner och Landsting.

SOU 2015:86. *Mål och myndighet: En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken*. Socialdepartementet.

Spinner, L., Tenenbaum, H. R., Cameron, L., & Wallinheimo, A.-S. (2021). A school-based intervention to reduce gender-stereotyping. *School Psychology International*, 42(4), s. 422–449.

Sultan, U. N., Axell, C., & Hallström, J. (2019). Girls' engagement with technology education: A scoping review of the literature. *Design and Technology Education*, 24(2), s. 20–41.

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Nordstedts.

Walseth, K., Engebretsen, B., & Elvebakk, L. (2018). Meaningful experiences in PE for all students: an activist research approach. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 23(3), s. 235–249.

Wang, M.-T., Guo, J., & Degol, J. L. (2020). The role of sociocultural factors in student achievement motivation: A cross-cultural review. *Adolescent Research Review*, 5, s. 435–450.

Ward, L., Lyden, S., Fitzallen, N., & León de la Barra, B. (2015). Using engineering activities to engage middle school students in physics and biology. *Australasian Journal of Engineering Education*, 20(2), s. 145–156.

Wertsch, J. V. (1991). *Voices of the mind: Sociocultural approach to mediated action*. Harvard University Press.

Wych, G. M. (2012). Gender and instrument associations, stereotypes, and stratification: A literature review. *Update: Applications of Research in Music Education*, 30(2), s. 22–31.

Yeager, D. S., & Dweck, C. S. (2020). What can be learned from growth mindset controversies? *American psychologist*, 75(9), s. 1269–1284.

Young, C., Durham, P., Rasinski, T. V., Godwin, A., & Miller, M. (2021). Closing the gender gap in reading with readers theater. *The Journal of Educational Research*, 114(5), s. 495–511.

Zimmerman, F. (2018). *Det tillåtande och det begränsande: En studie om pojkars syn på studier och ungdomars normer kring maskulinitet*. Göteborgs universitet.

Zimmerman, F. (2019). Hur kan lärare motverka en antipluggkultur bland pojkar? *Paideia*(17), s. 15–24.

Åhslund, I. (2018). Nordic research on boys' learning and school performance: A systematic literature review. *Utbildning och Lärande*, 12(2), s. 41–61.

Öhrn, E., & Holm, A.-S. (2014). Diskurser om prestationer, begåvning och arbete. I Öhrn, E. & Holm, A.-S. (red.), *Att lyckas i skolan: om skolprestationer och kön i olika undervisningspraktiker* (s. 79–101). Göteborgs universitet.

Tidigare utgivning

Klassrumdialog i matematikundervisningen – matematiska samtal i helklass i grundskolan. Systematisk översikt 2017:01. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-984382-6-0.

Digitala lärresurser i matematikundervisningen. Delrapport skola. Systematisk översikt 2017:02. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-984382-8-4.

Digitala lärresurser i matematikundervisningen. Delrapport förskola. Systematisk översikt 2017:02. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-984382-9-1.

Feedback i skrivundervisningen. Systematisk översikt 2018:01. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-984382-2-1.

Språk- och kunskapsutvecklande undervisning i det flerspråkiga klassrummet – med fokus naturvetenskap. Systematisk översikt 2018:02. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-984383-4-5.

Att genom lek stödja och stimulera barns sociala förmågor – undervisning i förskolan. Systematisk översikt 2019:01. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-984383-6-9.

Läsförståelse och undervisning om lässtrategier. Systematisk översikt 2019:02. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-984383-8-3.

Individanpassad vuxenutbildning – med fokus på digitala verktyg. Systematisk översikt 2019:03. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-985316-0-2.

Laborationer i naturvetenskapsundervisningen. Systematisk översikt 2020:01. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-985316-2-6.

En tillgänglig lärmiljö för alla i ämnet idrott och hälsa – med fokus på socialt samspel. Systematisk översikt 2020:02. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-985316-4-0.

Kritiskt tänkande och källkritik – undervisning i samhällskunskap. Systematisk översikt 2020:03. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-985316-6-4.

Undersöka, utforska och lära naturvetenskap – undervisning i förskolan. Systematisk översikt 2021:01. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-985316-8-8.

Främja studiero i klassrummet – lärares ledarskap. Systematisk forsknings-sammanställning 2021:02. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-985317-0-1.

Meningsfull fritid, utveckling och lärande i fritidshem. Systematisk forskningssammanställning 2021:03. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-985317-7-0.

Samhällsfrågor med naturvetenskapligt innehåll – en kartläggning av undervisningsmöjligheter. Systematisk forskningssammanställning 2022:01. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-985317-4-9.

Läxor och likvärdiga förutsättningar för lärande – lärares arbetssätt inför, under och efter läxan. Systematisk forskningssammanställning 2022:02. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-985317-7-0.

Att lära demokrati – med fokus på lärares arbetssätt i undervisningen. Systematisk forskningssammanställning 2022:03. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-985317-9-4.

Att stödja elevers lärande i musik – undervisning i grund- och gymnasieskolan. Systematisk forskningssammanställning 2023:01. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-988223-0-4.

Historisk förståelse – undervisning i historia på högstadiet och i gymnasieskolan. Systematisk forskningssammanställning 2023:02. Skolforskningsinstitutet. ISBN: 978-91-988223-2-8.

